

JAARVERSLAG

2 0 0 0

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	5
Bestuurlijke samenstelling	7
Stichtingsbestuur	7
Stichtingsbestuur Fonds Clingendael	7
Onderzoek	9
Algemeen	9
Het Nederlandse buitenlands- en veiligheidsbeleid	10
Het proces van Europese integratie	12
Veiligheids- en conflictvraagstukken	14
Het multilaterale bestel	17
Overige activiteiten	18
Opleidingen	19
Cluster Internationale Betrekkingen en Diplomatie	19
Cluster Europese Samenwerking	21
Cluster Internationale Veiligheid en Conflictsituaties	22
Stafbureaus	25
Externe Betrekkingen	25
Internationale Spectator	26
Informatievoorziening	27
Bedrijfsvoering	29
Logistiek en Organisatie	29
Jaarrekening 2000	29
Algemeen	30
Personeel	30
Bibliotheek/Documentatie (Bidoc)	31
Bijlagen	33
I Activiteiten:	33
(a) Afdeling Onderzoek	33
(b) Afdeling Opleidingen	36
(c) Stafbureau Externe Betrekkingen	42
(d) Afdeling Bibliotheek en Documentatie	46
(e) Optreden elders	49
II Individuele bijdragen staf Clingendael	53
III Staf Clingendael	71

INLEIDING

In de hiernavolgende paragrafen wordt wederom een beeld gegeven van de belangrijkste activiteiten die de afdelingen en bureaus van het Instituut, al dan niet in samenwerking met andere instellingen, in het afgelopen jaar hebben uitgevoerd. Kennisneming van deze activiteiten kan geen andere indruk achterlaten dan dat het jaar 2000 voor Clingendael in menig opzicht succesvol is geweest. Zo slaagde de afdeling Onderzoek erin op een relatief breed front tot een omvangrijke productie te komen. Doordat in vergelijking met het jaar 1999, het jaar van de Kosovo-crisis, van de kant van de media een geringer beroep op de medewerkers van de afdeling is gedaan om commentaar te leveren op actuele gebeurtenissen, kon meer tijd worden gestoken in het voorbereiden en voltooiën van manuscripten. Verheugend is de toename van het aantal Engelstalige publicaties. Van deze publicaties heeft de Conflict Research Unit een groot deel voor zijn rekening genomen. Maar daarnaast zagen vele publicaties op het terrein van het Europese veiligheidsbeleid, de nieuwe dreigingen en de Europese Unie het licht.

Ook de medewerkers van de afdeling Opleidingen zijn er in het verslagjaar royaal in geslaagd de in het beleidsplan gestelde doelen te verwezenlijken. De opbrengsten van de cursusactiviteiten, variërend in duur van volledige trimester-opleidingen tot seminars van één of enkele dagen, hebben het financiële resultaat gunstig beïnvloed. Hierdoor was het Instituut in staat een begin te maken met het laten uitvoeren van achterstallig onderhoud in het interieur van het gebouw. Voor het succes van de afdeling moest echter wel een prijs worden betaald: herhaalde klachten zijn vernomen over te hoge werkdruk. De leiding van het Instituut heeft deze klachten ernstig genomen. Maatregelen zijn genomen om te komen tot een betere logistieke en organisatorische ondersteuning van het opleidingswerk. Ook is de noodzaak onderkend de mogelijkheden voor opleidingsmedewerkers zich vakinhoudelijk te kunnen ontplooiën aanzienlijk te verruimen. Dit om te voorkomen dat deze medewerkers na enkele jaren zijn “opgebrand” of uitgekeken op hun taak.

De problematiek bij de desbetreffende afdeling is aanleiding geweest voor een brede en intensieve discussie in het Instituut, waarbij ook de vraag naar de wenselijkheid van de organisatorische scheiding tussen “onderzoek” en “opleiden” opnieuw een centrale plaats heeft ingenomen. De discussie heeft geleid tot conclusies die door het Bestuur zijn overgenomen. Dit betekent dat zal worden gestreefd naar een verbreding van het “taakprofiel” van alle onderzoekers en opleiders, met dien verstande dat met inachtneming van een wisselende bandbreedte per individuele medewerker in beginsel alle onderzoekers opleidingstaken zullen uitvoeren (hetgeen reeds in ruime mate geschiedt), terwijl opleiders – en dat is nieuw – ook worden ingeschakeld bij onderzoeksprojecten en de opstelling van beleidsadviezen. Bovendien is het besluit genomen dat in principe de genoemde organisatorische scheiding zal plaatsmaken voor een drievoudige pijlerstructuur waarin onderzoek en opleiden in één verband zijn geïntegreerd. Of dit besluit ook metterdaad zal worden uitgevoerd, is afhankelijk gemaakt van de vervulling van een aantal voorwaarden. Ultimo 2002 zal worden nagegaan in welke mate deze voorwaarden zijn vervuld en of de interne organisatie derhalve kan worden heringericht.

Het bureau Externe Betrekkingen zag zich versterkt met de aanstelling van een nieuwe medewerker, die zich vooral zal toeleggen op projecten voor het bedrijfsleven en het meedingen naar “tenders”, o.a. van de Europese Commissie. Dit bureau heeft langzamerhand een herkenbare plaats in de organisatie verworven. Het heeft hiertoe kans gezien, door naast de uitvoering van speciale projecten in het buitenland, het energiek aanpakken van zijn taak op het gebied van de “public relations”. Gezien de vele positieve reacties mag het uitbrengen van de Clingendael “Newsletter” als een succes worden beschouwd.

Bijzondere aandacht vereiste verder de relatie met de beide subsidieverschaffers. Met verwijzing naar de veranderde wetgeving ter zake heeft het Ministerie van Buitenlandse Zaken, in zijn hoedanigheid van administratief-comptabel toezichthouder, zich sterk gemaakt voor de invoering van een nieuw subsidiemodel dat tegemoet zou dienen te komen aan het idee van outputfinanciering. Het Instituut heeft zijn bezwaren tegen een stringente toepassing van dit idee op tafel gelegd. Die bezwaren waren vooral ingegeven door bezorgdheid over het behoud van de continuïteit van het Instituut en door vrees voor de administratieve rompslomp die een sterk gewijzigd subsidiemodel met zich zou brengen. Uiteindelijk is in goed overleg met de secretaris-generaal en diens medewerkers een compromis bereikt dat beide partijen tot tevredenheid stemt.

De Ondernemingsraad (OR) overlegde vijfmaal onderling en zevenmaal met de Directeur. Van al deze vergaderingen schreef en verspreidde de OR de notulen. Daarnaast schreef de OR een aantal memoranda en beleidsstukken over onderwerpen als het verlofdagenbeleid, de interne organisatie van het Instituut, het voorkomen van RSI en verbetering van de werkplek, het personeelsbeleidsplan, OR-verkiezingen, een overlegschemata en implementatie van openstaande punten. Voorts implementeerde de OR een werkdrukmeter en begeleidde de invulling door het personeel hiervan. De leiding van het Instituut heeft de rol van de OR wederom als waardevol en nuttig ervaren, in het bijzonder gelet op zijn toezichthoudende functie bij de uitvoering van nieuwe (wettelijke) regelingen inzake secundaire arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden.

In de samenstelling van het Bestuur heeft zich een tweetal belangrijke wijzigingen voorgedaan. Na een periode van vijf jaar heeft Prof.dr.s R.F.M. Lubbers zijn functie van voorzitter aan het begin van het jaar moeten neerleggen. Het Instituut prijst zich bijzonder gelukkig dat oud-minister en oud-Europees Commissaris mr H. van den Broek bereid bleek diens taak over te nemen. Aan de scheidende voorzitter is veel dank verschuldigd, niet alleen voor zijn bestuurlijke werk maar ook voor zijn gewaardeerde bijdragen aan conferenties en evenementen.

Verder kwam aan het eind van het jaar statutair een einde aan het bestuurslidmaatschap van Prof.dr D.J. Wolfson, die gedurende acht jaar een steunpilaar in het Bestuur is geweest. Ook hem wil het Instituut gaarne eren voor zijn gezaghebbende oordelen. Tot opvolger van Prof. Wolfson is de oud-bevelhebber van de luchtmacht, luitenant-generaal b.d. B.A.C. Droste, benoemd.

Tenslotte wil de leiding van het Instituut gaarne tegenover het personeel haar waardering uitspreken voor de vele inspanningen die in het verslagjaar zijn geleverd. Het is in de eerste plaats aan deze inspanningen te danken dat de positie van Clingendael aan het begin van het nieuwe millennium florissant te noemen is.

A. van Staden

BESTUURLIJKE SAMENSTELLING

Stichtingsbestuur

Aan het eind van het verslagjaar was de samenstelling van het Bestuur als volgt:

Mr H. van den Broek (voorzitter)
Prof.dr H.J.G. Beunders
Generaal der genie b.d. P.J. Graaff
Mr A.P.R. Jacobovits de Szeged (vice-voorzitter)
Prof.dr G. Lycklama à Nijeholt
Mr D.H. baron von Maltzahn
Drs J.M. de Milliano
Mr E.H. Pijnacker Hordijk
Cdra b.d. drs B. de Ruiters (penningmeester)
Mr J.H. Schraven
Prof.dr D.J. Wolfson
Prof.dr A. Van Staden (secretaris)

Stichtingsbestuur Fonds Clingendael

Aan het eind van het verslagjaar was de samenstelling van de Adviesraad als volgt:

Prof.mr drs H. Langman (voorzitter)
Dhr H.J. Neuman
Mr W.O. Russell
Cdra drs B. de Ruiters (penningmeester)
M.E.R. barones de Vos van Steenwijk-Groeneveld, lic.
Prof.dr A. Van Staden (secretaris)

ONDERZOEK

Algemeen

Het onderzoek dat door Instituut Clingendael wordt verricht, heeft zich in 2000 qua hoofdlijnen gecentreerd op de vier thema's die in 1997 zijn geformuleerd als de belangrijkste velden voor het Clingendael-onderzoeksprogramma. Deze aandachtsgebieden zijn:

1. *Het Nederlandse buitenlands- en veiligheidsbeleid;*
2. *Het proces van Europese integratie, mede in relatie tot de omgeving van de Europese Unie;*
3. *Veiligheids- en conflictvraagstukken;*
4. *Het functioneren van het multilaterale bestel.*

Het spreekt voor zich dat bij de uitvoering van het onderzoek op deze thema's de positie van Nederland en de effecten van bepaalde gebeurtenissen c.q. ontwikkelingen voor het Nederlandse buitenlands beleid - in brede zin - centraal staan. Daarmee is ook de ratio achter de selectie van de weergegeven thema's gegeven. Zoals reeds is opgemerkt in het onderzoeksplan voor het jaar 2000, vormt de Europese Unie met voorsprong het belangrijkste kader waarbinnen het Nederlandse buitenlands beleid en de Nederlandse belangenbehartiging aan de orde zijn. De nog immer toenemende betekenis van de Unie voor Nederland is in het verslagjaar slechts scherper naar voren gekomen als gevolg van initiatieven tot versterking van het veiligheidspolitieke profiel van de Unie in het kader van het Europese Veiligheids- en Defensie-Beleid (EVDB). Ook de Intergouvernementele Conferentie van 'Nice' en het uitbreidingsproces hebben eens te meer onderstreept welke de betekenis is van de EU voor Nederland.

In het verlengde daarvan ligt de thematiek van conflict en veiligheid. Ontwikkelingen op dit terrein zijn voor Nederland van grote betekenis vanwege de economische positie van ons land en het daarmee gegeven belang bij stabiliteit en veiligheid. Een en ander uit zich in een actieve participatie in NAVO, OVSE, EU en VN. Nederland valt daarbij op door een relatief hoog ambitieniveau en een vergelijkenderwijs intensieve betrokkenheid bij operaties die onder gezag van vooral de NAVO en VN worden uitgevoerd met het oog op vredeshandhaving en -afdwinging. Vanuit de Nederlandse optiek bezien kent de thematiek van conflict en veiligheid bovendien meerdere dimensies, waaronder die van conflictpreventie en wederopbouw. In het kader van het nagestreefde integrale buitenlands beleid hebben deze onderwerpen een direct raakvlak met de inspanningen die Nederland zich getroost op het terrein van ontwikkelingssamenwerking; inspanningen die, als het gaat om specifieke delen van de voormalige Derde Wereld in toenemende mate in het teken staan van het voorkomen van conflicten dan wel in het teken van de noodzakelijke nazorg.

De sterke externe oriëntatie heeft Nederland altijd een bijzonder belang gegeven bij een goed functionerend multilateraal bestel. De traditionele redengeving daarvoor was dat gelet op de positie als handelsnatie en als een van de grootste buitenlandse investeerders, juist Nederland bij uitstek belang had bij heldere en afdwingbare internationale regelgeving en

bij een vitale internationale rechtsorde. Deze overwegingen hebben niet aan betekenis ingeboet. Echter, door ontwikkelingen op het terrein van de internationale financiële en economische verhoudingen, als gevolg van de uitdagingen waarvoor de internationale gemeenschap zich gesteld weet met betrekking tot intrastatelijke conflicten, en door de manifestatie van “nieuwe vraagstukken” rond thema’s als duurzaamheid en overbevolking, heeft de vraag naar de toekomst van het multilaterale bestel een dimensie gekregen die van verdergaande betekenis is dan het Nederlandse economisch belang. Daarbij moet dan met name gedacht worden aan vraagstukken inzake de relatie tussen ‘good governance’, economische groei en conflict, betreffende de effecten van globalisering op afzonderlijke samenlevingen, de opkomst van niet-gouvernementele actoren en belangengroeperingen, en het thema van de beleidsintegratie en -coherentie op multilateraal niveau; een thema dat vooral speelt bij vraagstukken van conflictpreventie en -beheersing en van wederopbouw.

In het onderzoeksplan 2000 is aangegeven dat binnen deze thema’s in het bijzonder aandacht zou worden gegeven aan de effectiviteit van het Nederlandse optreden in EU verband, de verdere ontwikkeling van het Europese Veiligheids- en Defensie Beleid, het vraagstuk van stabilisatie en integratie van de Balkan en aan onderzoek naar conflictorzaken in zogeheten derde-wereldlanden. Bij dit laatste aandachtspunt moet aangetekend worden dat dit onderzoek plaatsvindt in het kader van een langlopend project Conflict oorzaken Derde Wereld (CODW-project) naar conflict en conflictpatronen in derde-wereldlanden, dat separaat gefinancierd wordt door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Van deze aandachtspunten zal hierna verslag worden gedaan.

10

Wat betreft personele veranderingen binnen de afdeling Onderzoek moet gewezen worden op het vertrek van D. Zandee. Hij werd in de zomer als krijgskundig onderzoeker opgevolgd door F.B. Osinga, hoofdofficier bij de Koninklijke Luchtmacht. De zogeheten Conflict Research Unit (verantwoordelijk voor het conflict-onderzoek van de afdeling) werd in de loop van 2000 versterkt door de komst van J. de Zeeuw en T.P. Bouta. Eind 2000 keerde W.J. Veenstra, die op basis van detachering op Clingendael verbleef, terug naar het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Van januari tot en met de zomer was B.J. ter Haar, eveneens afkomstig van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, tevens als gedetacheerde bij Instituut Clingendael werkzaam. Bij het secretariaat van de afdeling vond ook een personele wisseling plaats. Mw. Fonhof-Scholten aanvaardde elders een functie. Zij werd als hoofd van het secretariaat opgevolgd door Mw. B. Leiteritz (i.s.m. Mw. W.J. Singeling). Mw. C.S. Abdoel Wahid kwam in het voorjaar van 2000 het secretariaat versterken. Tot slot aanvaardde het voormalig hoofd van de Afdeling Onderzoek, J.G. Siccama, een leidinggevende functie bij het Ministerie van Defensie. In het najaar werd hij formeel opgevolgd door J.Q.Th. Rood, die tot dan toe waarnemend hoofd was. Mw M. van Leeuwen, waarnemend plaatsvervangend hoofd, werd tegelijkertijd benoemd tot plaatsvervangend hoofd.

Het Nederlandse buitenlandse en veiligheidsbeleid

Zoals aangegeven vormde bij dit thema de effectiviteit van de Nederlandse belangenbehartiging binnen de Europese Unie een belangrijk aandachtspunt. Twee invalshoeken stonden daarbij centraal. Ten eerste de *coalitievorming* binnen de Europese Unie en de positie van

Nederland daarbij. Ten tweede, het perspectief van de voortgaande *Europeanisering* van het 'binnenlands beleid' en de gevolgen daarvan voor het optreden van Nederland, van de vakdepartementen in het bijzonder, in Brussel en voor de afstemming van de standpuntbepaling tussen departementen. Dit laatste thema is in nauwe samenspraak met de afdeling Opleidingen in het kader van de taakgroep Europese Integratie nader uitgewerkt.

Het onderwerp van de coalitievorming was reeds in 1999 ter hand genomen. In december van dat jaar vond in Instituut Clingendael een internationale conferentie plaats waarop door inleiders uit diverse lidstaten van de EU een bijdrage werd geleverd. In dit project stonden de volgende vragen centraal. Ten eerste, de vraag of er sprake is van vaste coalitiepatronen binnen de Unie. Ten tweede, de met name tegen de achtergrond van de onderhandelingen over een nieuw Unieverdrag klemmende vraag naar de verhouding tussen grote en kleine(-re) lidstaten. Ten derde, de vraag welke de positie van Nederland is in een zich uitbreidende Europese Unie. In het verslagjaar zijn deze bijdragen verder bewerkt tot een publicatie. Deze publicatie *On cores and coalitions in the European Union; the position of some smaller member states* (red. A.E. Pijpers), werd in december 2000 als Clingendael-notitie uitgebracht. Als uitvloeisel van dit project is ook aandacht gegeven aan de vraag of en in hoeverre de zes oorspronkelijke lidstaten van de Europese Unie een bijzondere rol zouden kunnen vervullen bij het initiëren van een verdere verdieping van het integratieproces. De resultaten daarvan zijn o.a. gepresenteerd tijdens de Frans-Nederlandse bilaterale bijeenkomst, die in juli 2000 plaatsvond.

II _____

Het onderzoek naar de Nederlandse *belangenbehartiging en standpunt-coördinatie* is een project dat doorloopt in 2001. Tijdens het verslagjaar is de opzet van dit onderzoek uitgewerkt. De effectiviteit van de Nederlandse belangenbehartiging wordt onderzocht aan de hand van een drietal dossiers, waarbij verschillende departementen (LNV, Justitie en Buitenlandse Zaken) betrokken zijn. Het onderzoek wordt verricht aan de hand van een in het kader van de taakgroep Europese Integratie ontwikkelde vragenlijst en heeft tot doel om voorwaarden voor succesvol opereren inzake EU-dossiers in kaart te brengen. Dit project vormt een vervolg op een eerder onderzoek naar de wijze en vormgeving van de Nederlandse standpunt-coördinatie. De resultaten van dit onderzoek zijn in april 2000 tijdens een seminar gepresenteerd en met de betrokken departementen besproken.

In 1999 is in het onderzoek veel aandacht besteed aan de herstructurering van de Nederlandse defensie-inspanning in het kader van de zogeheten *Hoofdlijnennotitie*. Door middel van de publicatie *Krijgsmacht of vredesmacht: keuzen voor de Nederlandse defensie in de 21e eeuw* leverde het Instituut een aanwijsbare bijdrage aan de Strategische Toekomstdiscussie Defensie. In het verslagjaar is het onderzoek naar de Nederlandse defensie-inspanning voortgezet, waarbij deze inspanning in het bijzonder geanalyseerd is vanuit het perspectief van het Europese streven naar versterking van het eigen veiligheidsprofiel. In dat verband is o.a. naar de toekomst en rol van het Nederlands-Duitse legerkorps gekeken. Zo publiceerde B. Kreemers in het voorjaar van 2000 de A-4 notitie *De Europese kleren van de Duitse keizer: de toekomst van de Bundeswehr*; een thema dat op 19 juni tijdens een seminar verder werd besproken en waarbij zowel het Duitse als het Nederlandse gezichtspunt aan de orde kwam.

Binnen het raam van de betrekkingen tussen Nederland en buitenwereld werd tijdens het verslagjaar aandacht gegeven aan o.a. de Amerikaanse presidentsverkiezingen en de mogelijke gevolgen van de Europees-Amerikaanse relatie (o.a. in het kader van de Amerikaanse plannen voor een ruimteschild), de relatie tussen Nederland en Canada, en de relatie tussen Nederland en Indonesië (i.h.b. tegen de achtergrond van de onrust op de Molukken). Tevens werd in samenwerking met de Belgisch-Nederlandse Vereniging (BENEV) een onderzoek gehouden naar de beeldvorming van Belgen en Nederlanders ten opzichte van elkaar. De resultaten daarvan werden in 2000 onder verantwoordelijkheid van R. Aspeslagh gepubliceerd.

In dit verband moeten ook de *bilaterale* bijeenkomsten vermeld worden die het Instituut sinds een aantal jaren in samenwerking met buitenlandse zusterinstituten organiseert, en waaraan leden van de afdeling Onderzoek een inhoudelijke bijdrage leveren. In 2000 vond een viertal van dergelijke bijeenkomsten plaats. In juli werd in samenhang met de Franse EU-voorzitterschapsconferentie een bilaterale Frans-Nederlandse bijeenkomst (met het IFRI* uit Parijs als mede-organisator) gehouden. In september vond in Berlijn de Duits-Nederlandse *round table* plaats (i.s.m. de Atlantische Commissie en aan Duitse kant het DGAP** en SWP***). Op 17 november vond in Instituut Clingendael de eerste Grieks-Nederlandse *round table* plaats. Tot slot moet hier gewezen worden op het Vlaams-Nederlandse seminar van 1 december 2000, waaraan van Vlaamse kant door een groot aantal parlementariërs werd deelgenomen. Op 10 februari bracht bovendien de Franse minister van Defensie, Alain Richard, een bezoek aan Clingendael, waarbij hij de Franse visie op de verdere ontwikkeling van een autonome Europese defensie-capaciteit toelichtte.

Tevens werd in maart 2000 een seminar georganiseerd in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken, met als thema het vraagstuk van de prestatiemeting in het buitenlands beleid. Daarbij ging in het bijzonder om de vraag in hoeverre aan de hand van kengetallen het rendement van de inspanningen van het ministerie van Buitenlandse Zaken kon worden vastgesteld.

* Institut Français pour les Relations Internationales (IFRI)

** Deutsche Gesellschaft Für Auswärtige Politik (DGAP)

*** Stiftung Wissenschaft und Politik

Het proces van Europese integratie

Bij dit thema stonden tijdens het verslagjaar de volgende drie onderwerpen centraal. Ten eerste, de verdere ontwikkeling van het Europese Veiligheids- en Defensie Beleid (EVDB). Ten tweede, de besluitvorming inzake institutionele hervorming van de Europese Unie in het kader van de verdragsherziening van Nice. Ten derde, in het verlengde daarvan de opkomende discussie over de finaliteit van het Europese integratieproces.

Het eerste onderwerp stond centraal tijdens het seminar *Towards a European Strategic Concept*, dat op 5 en 6 oktober in Instituut Clingendael plaatsvond. Aan dit seminar, dat in samenwerking met het Ministerie van Buitenlandse zaken werd georganiseerd, namen vertegenwoordigers van de Ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie van de EU-lidstaten deel. Tijdens het seminar werd de vraag besproken of het EVDB omwille van beleids-

coherentie en strategische oriëntatie een strategisch concept behoefde, en, zo ja, wat daarvan de belangrijkste elementen dienden te zijn. Ter voorbereiding was door Clingendael-medewerkers een aanzet voor een dergelijk strategisch document opgesteld: *Towards a European Strategic Concept* (auteurs: K. Homan, B. Kreemers, A.E. Pijpers, A. van Staden en R. de Wijk). In datzelfde kader werd in het verslagjaar de nodige aandacht gegeven aan de operationalisering van de afspraken inzake de opzet van een autonome Europese interventiecapaciteit, waarbij met name de bijdragen van individuele landen en de mogelijkheden om tot vaststelling van output criteria te komen, onderzocht zijn.

Zoals reeds is aangegeven vormde ook de Intergouvernementele Conferentie (IGC) uitmondend in het Verdrag van Nice een belangrijk onderwerp binnen het EU-programma van de afdeling Onderzoek. Het betreft hier een onderwerp dat reeds in 1999 in de aanloop naar de IGC aan de orde was gesteld, waarbij in het bijzonder is ingegaan op de betekenis van de IGC-agenda en de diverse daarop figurerende onderwerpen. Tijdens het verslagjaar werden de vooruitzichten voor de IGC en het verloop van de onderhandelingen o.a. besproken tijdens de twee EU-voorzitterschapsconferenties, respectievelijk in januari naar aanleiding van het Portugese voorzitterschap en juli bij gelegenheid van het Franse voorzitterschap. De resultaten van Nice werden in december via diverse bijdragen van commentaar voorzien.

De IGC kan niet los gezien worden van de langere-termijnontwikkeling van de Europese Unie. Dit thema werd op indringende wijze in mei 2000 door de Duitse minister van Buitenlandse Zaken Fischer aan de orde gesteld via zijn pleidooi voor vaststelling van de politieke finaliteit van de Europese integratie. Het onderwerp van de verdere ontwikkeling van de Europese Unie werd bij diverse gelegenheden en vanuit verschillende invalshoeken besproken. In mei werd in samenwerking met de Europese Beweging Nederland (EBN) en de Europese Commissie een seminar belegd naar aanleiding van de vijftigste verjaardag van het Schuman Plan. Tijdens deze bijeenkomst, waarop o.a. staatssecretaris voor Europese Zaken Benschop het woord voerde, ging het niet alleen om een historische terugblik, maar ook om een doorkijk naar de toekomst, mede tegen de achtergrond van het vraagstuk van de finaliteit. Dit vraagstuk vormde daarnaast hoofdonderwerp van gesprek tijdens een seminar dat i.s.m. met de Interdisciplinaire Studiegroep Europese Integratie (ISEI) in november werd georganiseerd, en waarop door medewerkers van de afdeling Onderzoek inleidingen werden verzorgd over de dynamiek van het integratieproces (J.Q.Th. Rood), de actualiteit van het federalisme (B.J.S. Hoetjes) en de Nederlandse opstelling in het finaliteitsdebat (A.E. Pijpers). Deze bijdragen zullen in 2001 worden verwerkt in een Clingendael-notitie over de finaliteit van de Europese integratie. In hetzelfde kader werd daarnaast de vraag aan de orde gesteld of er sprake is van een toenemende intergouvernementele tendens binnen de Europese Unie, dit mede tegen de achtergrond van de introductie van minder formele integratiemethodieken (*peer pressure, benchmarking*).

Het thema van de finaliteit van de Europese integratie speelt in het bijzonder tegen de achtergrond van de komende uitbreiding van de EU. Deze uitbreiding is o.a. bestudeerd in het kader van een samenwerkingsproject met de Trans-European Political Studies Association (TEPSA), waarbij Clingendael een bijdrage leverde aan de zogeheten periodieke *Enlargement Watch*. Daarnaast werd ingegaan op de cruciale positie van Polen in het toe-

tredingsproces en de gevolgen van implementatie van het EU-acquis inzake migratie en minderheden voor de toetredingskandidaten (Van der Meulen).

Een belangrijk aandachtspunt tijdens de verslagperiode is, tot slot, de relatie tussen de EU en de zogeheten mede-overheden geweest. Deze thematiek wint vooral als gevolg van de Europeanisering van het binnenlands beleid aan betekenis. Dit is evident in bijvoorbeeld de Bondsrepubliek Duitsland, waar de Länder in toenemende mate een beleidsbepalende rol opeisen in Europese dossiers. Maar ook in Nederland is sprake van een prominentere betrokkenheid van provincies en gemeentes bij het EU-beleid, in het bijzonder de implementatie. Deze thematiek is met name door B.J.S. Hoetjes bestudeerd. Hij publiceerde o.a. de Clingendael-notitie *Het tussenbestuur en het buitenland; de Nederlandse provincies en Europa* (november 2000). Dit onderwerp werd ook besproken tijdens de in samenwerking met de Europese Beweging in Nederland en Europese Commissie georganiseerde bijeenkomst *Europa en de mede-overheden*, waarbij o.a. de staatssecretaris voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties De Vries het woord voerde.

Veiligheids- en conflictvraagstukken

Bij het veiligheidsonderzoek heeft, ten eerste, de nasleep van het *Kosovo-conflict* centraal gestaan. Daarbij is de aandacht vooral uitgegaan naar de vraag in hoeverre uit de geallieerde interventie lessen te trekken zijn met betrekking tot toekomstige interventies gericht op vredesafdwinging. Deze vraag werd o.a. besproken tijdens het op 24 maart plaatsvindende seminar *Pyrrhus in Kosovo? De lessen van operatie Allied Force*, dat mede werd georganiseerd naar aanleiding van het uitkomen van de publicatie *Pyrrhus in Kosovo* van de hand van R. de Wijk. Naast de Wijk hebben ook Zandee en Leurdijk zich beziggehouden met het conflict rond Kosovo en de veiligheidssituatie in de Balkan-regio. Zij hebben hun in 1999 verschenen Clingendael-notitie *Kosovo - van crisis tot crisis* gedurende het verslagjaar bewerkt tot een Engelstalige, commercieel uit te geven monografie, die in maart 2001 zal verschijnen.

In deze publicatie wordt, naast het conflict zelf en de gewapende interventie, ook het vraagstuk van de langere-termijnstabilisatie en de internationale bemoeienis met de wederopbouw van de Balkan-regio behandeld. Met name D.A. Leurdijk publiceerde over de betrokkenheid van de internationale gemeenschap bij het herstel en de wederopbouw van de Kosovo-provincie. In hetzelfde kader past een publicatie van Van der Meulen waarin op basis van een historisch onderzoek naar de onder internationaal toezicht georganiseerde verplichte uitwisseling van Griekse en Turkse bevolkingsgroepen in de jaren '20 van de vorige eeuw, de vraag wordt gesteld in hoeverre dit instrument ook op de huidige Balkan toepasbaar en aanvaardbaar zou zijn. Dit onderzoek heeft geresulteerd in een A-4 publicatie. Bij het vraagstuk van lange-termijnstabilisatie ligt een belangrijk accent op de organisatie van open en eerlijke verkiezingen. De ervaringen die op dit terrein zijn opgedaan, met name met de inzet van verkiezingswaarnemers, werden besproken tijdens een door W. J. Veenstra georganiseerd seminar over de inzet van dit middel.

Het NAVO-optreden in Kosovo vormde mede reden voor bespiegelingen over de toekomst van deze organisatie. In maart 2000 werd hierover in samenwerking met de Atlantische Commissie een bijeenkomst belegd. Tijdens deze bijeenkomst werd het boek *NATO after*

Kosovo aan minister van Defensie De Grave aangeboden. Aan dit boek is van de kant van Clingendael meegewerkt door De Wijk (mede-redacteur), Leurdijk en Van Staden.

De interventie in het Kosovo-conflict onderstreepte eens te meer dat binnen de internationale gemeenschap geen consensus bestaat over de vraag of en onder welke voorwaarden deze gemeenschap het recht dan wel de plicht heeft in te grijpen bij (dreigende) ernstige en massale schendingen van de rechten van de mens. Deze onenigheid was een reden voor het ministerie van Buitenlandse Zaken om Clingendael te vragen een internationale conferentie te beleggen over het thema van *humanitaire interventie*. Aan deze bijeenkomst, die van 16-19 april plaatsvond en werd voorgezeten door de directeur van Clingendael, werd deelgenomen door een select gezelschap van hooggeplaatste beleidsmakers. In het kader ervan publiceerde B.J. ter Haar in augustus 2000 een Clingendael-notitie met als titel *Peace or human rights? The dilemma of humanitarian intervention*.

In 1999 werd als nieuw thema in het Clingendael-onderzoeksprogramma het onderzoek naar *nieuwe dreigingen* aangekondigd. Daarbij ging het vooral om nieuwe vormen van terrorisme met de inzet van niet-conventionele strijdmiddelen, en de toepassing van *information warfare* en het agressief gebruik van internet door niet-statelijke actoren. Dit onderzoek wordt gecoördineerd door mw M. van Leeuwen. Zij publiceerde in 2000 veelvuldig over de aard en ernst van vormen van niet-conventioneel terrorisme, o.a. in de Clingendael-notitie *Crying wolf? Assessing unconventional terrorism*. Publicaties over het gebruik van internet en over het beleid van de EU-landen bij de bestrijding van terrorisme zijn in voorbereiding.

15

Tot slot is onder de noemer van veiligheidsstudies aandacht besteed aan 'klassieke' vragen van bewapening en wapenbeheersing. Op 30-31 januari werd op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken een internationaal seminar belegd, waarbij werd gesproken over de mogelijkheden tot instelling van een verificatieregime met betrekking tot de verspreiding van biologische wapen. Daarbij werd o.a. gekeken naar de ervaringen die zijn opgedaan met bestaande verificatieregimes en -organisaties. Op 3 maart vond in samenwerking met het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) een seminar plaats over ontwikkelingen op het terrein van de kernbewapening en van non-proliferatie. Tot slot is de nodige aandacht besteed aan de Amerikaanse plannen voor ontwikkeling van een raket schild in de vorm van een National Missile Defense (NMD), en de mogelijke gevolgen daarvan voor de Transatlantische relatie. Op 8 mei werd over dit onderwerp gesproken tijdens een middagseminar op het ministerie van Defensie. Tevens werd van de hand van B. Kreemers en K. Homan een publicatie over dit onderwerp uitgebracht, met als titel *NMD: de Amerikaanse waterlinie*.

Het conflictonderzoek van Instituut Clingendael betreft in hoofdlijnen een separaat door het ministerie van Buitenlandse Zaken gefinancierd grootschalig en langlopend onderzoeksproject. Mede om deze reden is het ondergebracht onder een aparte eenheid: de Conflict Research Unit (CRU). Het onderzoek dat door deze eenheid verricht wordt, wordt gecoördineerd door G.E. Frerks en uitgevoerd door een vijftal onderzoekers. Bij dit onderzoek zijn ook instituten uit o.a. Sri-Lanka, Costa Rica, Ghana en Zuid-Afrika betrokken. De activiteiten van de CRU tijdens het verslagjaar vallen in drie onderdelen uiteen. Ten eerste de afronding van het in 1998 begonnen *Conflict Policy Research Project* (CPRP), waarin op basis van landenstudies een analyse wordt gemaakt van de inzet van het Nederlandse beleidsinstrumen-

tarium in landen met (potentiële) conflicten en van de Nederlandse bijdrage aan conflictpreventie. In dit kader werden in aanvulling op de reeds in 1999 gepubliceerde rapporten in 2000 landenstudies uitgebracht over Rwanda, Sudan, Sri Lanka, Afghanistan en Guatemala. Tevens werd op basis van de drie Afrika-studies (Liberia, Rwanda en Sudan) een syntheserapport gepubliceerd, waarin de belangrijkste bevindingen werden samengevat. Een belangrijk tweede element van het CPRP betreft de ontwikkeling van een instrument dat beleidsmakers in staat moet stellen om adequater, vroegtijdiger en meer integraal en coherent met conflictsituaties om te gaan. Een eerste proeve van dit zogeheten *Conflict and Policy Assessment Framework* (CPAF) werd in 1999 gepresenteerd. Mede op basis van reacties en suggesties van de kant van het ministerie van Buitenlandse Zaken en uit het buitenland (o.a. *The Fund for Peace*) is dit model verder verfijnd en in de zomer van 2000 in finale versie opgeleverd (auteurs L.v.d. Goor en Mw S. Versteegen). De resultaten van het CPRP zijn tijdens diverse (internationale) seminars gepresenteerd, waarbij in het bijzonder presentaties voor het Conflict Preventie Netwerk van de EU vermeld mogen worden. Op 25 september 2000 werden de resultaten bovendien besproken met NGO's tijdens een in samenwerking met het *European Center for Conflict Prevention* georganiseerde bijeenkomst.

Op 1 mei 2000 ging de huidige fase van het conflictonderzoek van start onder de werktitel *Coping with internal conflict* (CICP). De looptijd van deze fase is zo'n kleine drie jaar. In het CICP-project wordt, mede aan de hand van eerdere resultaten, diepte-onderzoek verricht naar een aantal aspecten van intrastatelijke conflicten. In overleg met het ministerie van Buitenlandse Zaken zijn daarbij de volgende vier onderwerpen geselecteerd:

1. *the political economy of internal conflict;*
2. *power sharing and internal conflict;*
3. *political-military relations and internal conflict;*
4. *resources, entitlements, and poverty-related conflict.*

Voor elk van deze onderwerpen wordt een inventarisatie gemaakt van de relevante literatuur, waarbij ook instituten in Zuidelijk Afrika, West-Afrika, Zuid-Azië, en Midden-Amerika betrokken zijn. Deze inventarisaties worden besproken op een '*State-of-the-art*' seminar, waarvan het eerste betreffende de politieke economie van interne conflicten in november 2000 heeft plaatsgevonden. Voor de andere onderwerpen zijn dergelijke seminars in voorbereiding.

Een derde activiteit betreft een nieuw onderzoek dat in de zomer van 2000 van start is gegaan, en dat een exploratieve studie betreft naar *post-conflict rehabilitatie, duurzame vrede en ontwikkeling*. Dit onderzoek dat in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken door het CRU (J. de Zeeuw) wordt uitgevoerd, betreft in eerste instantie een literatuurstudie, waarvan de eerste resultaten in het begin van 2001 tijdens een internationaal seminar zullen worden besproken.

Bijzonder verheugend is bovendien dat het ministerie van Buitenlandse Zaken fondsen beschikbaar heeft gesteld voor het uitbrengen van een Clingendael-publicatie waarin de belangrijkste bevindingen tot nu toe van het conflict-onderzoek worden samengevat. Deze publicatie zal in de loop van 2001 worden uitgebracht.

Het multilaterale bestel

De activiteiten bij dit thema kunnen onder twee noemers worden samengevat. Ten eerste is door mw C. van der Linde onderzoek verricht op het terrein van de internationale energiemarkten. In het bijzonder de sterke stijging van de olieprijs en de meer assertieve opstelling van de OPEC vormden tegen de achtergrond van de oplopende spanningen in het Midden-Oosten reden om de situatie op internationale oliemarkten onder de loep te nemen. Daarbij werd ook aandacht gegeven aan de opkomst van de Centraal-Aziatische regio als leverancier van energie, in het bijzonder van gas. Speciaal is gekeken naar de rol van Westerse oliemaatschappijen in deze regio en het vraagstuk van de politieke stabiliteit in dit gebied. De positie van de OPEC-landen werd daarnaast bestudeerd binnen het kader van de internationale afspraken gemaakt in het Kyoto-protocol betreffende de vermindering van CO₂-emissies. Dit onderzoek, dat werd verricht in samenwerking met het Energie Centrum Nederland (ECN), betrof in het bijzonder de vraag in hoeverre de implementatie van dit protocol gevolgen heeft voor de financiële positie van de OPEC-landen.

De tweede lijn betrof ontwikkelingen binnen het internationaal-economisch bestel. Zo deed J.Q.Th. Rood onderzoek naar de positie van de Europese Unie binnen het internationale handelstelsel, waarbij de vraag aan de orde was of de Unie kan worden omschreven als een voorbeeld van open regionalisme of als een economisch blok met een neiging tot afscherming van de eigen markt. In het verlengde daarvan lag het onderzoek naar de ontwikkeling van de Europees-Amerikaanse economische verhoudingen, in het bijzonder naar de effecten van een mogelijke Europees-Amerikaanse vrijhandelszone. Dit onderzoek maakte deel uit van een gezamenlijk project met het Centrum voor Latijns-Amerikaanse Studies (CEDLA) van de Universiteit van Amsterdam en het Economisch Instituut van de Universiteit Utrecht. Deze samenwerking is in 2000 voortgezet in de vorm van een initiatief voor een aantal seminars over de toekomst van wereldhandelsoverleg en de WTO. Dit initiatief zal, indien daarvoor steun wordt verkregen van de ministeries van Economische Zaken en Buitenlandse Zaken resulteren in een reeks van zes seminars, in 2001 te beginnen.

Daarnaast is in het najaar van 2000 een onderzoeksproject van start gegaan onder de noemer van *de vitaliteit van het multilateralisme*. In dit project wordt in samenspraak met het ministerie van Buitenlandse Zaken onderzoek verricht naar het functioneren van het multilaterale bestel, waarbij in het bijzonder de vraag aan de orde is in hoeverre dit stelsel zich heeft weten aan te passen aan de ingrijpende veranderingen waaraan het internationale politieke en economische systeem de afgelopen jaren heeft bloot gestaan. Aan dit project worden bijdragen geleverd door zowel medewerkers van de afdeling Onderzoek als externe deskundigen. Een eerste resultaat ervan zal bestaan uit een in 2001 te verzorgen themacluster over het multilaterale bestel ten behoeve van de Internationale Spectator. Bij de uitwerking van dit thema is L. van Maare betrokken, die met ingang van 1 januari 2001 door het ministerie van Buitenlandse Zaken bij Clingendael is gedetacheerd.

Overige activiteiten

Ook in 2000 is door de media regelmatig een beroep gedaan op medewerkers van de afdeling Onderzoek voor commentaar, zij het dat dit beroep geringer in omvang was dan in 1999, het Kosovo-jaar. Hierbij ging het niet alleen om radio en TV, maar ook om de geschreven media. Het aantal bijdragen aan vooral kranten is hiervan een voorbeeld. Deze belangstelling is overigens wederzijds. Zo vond op 5 oktober een NOS-correspondentendag plaats, waarop alle buitenland-correspondenten van de NOS werden 'bijgepraat' over actuele internationale ontwikkelingen. Leden van de afdeling Onderzoek hebben daarnaast een groot aantal colleges verzorgd ten behoeve van de afdeling Opleidingen en zijn ook op andere wijze bij het opleidingsprogramma betrokken geweest (d.m.v. mentorschappen, casuïstiek, simulaties, etc.). Daarnaast moeten de bijdragen op het terrein van de Externe Betrekkingen (bezoekersprogramma's, conferenties, etc.), op het terrein van de zogeheten *second-track diplomacy* en de internationale opleidingsactiviteiten van het Instituut vermeld worden. Tot slot verzorgden leden van de afdeling in het kader van de publieksfunctie van het instituut vele lezingen voor een grote diversiteit aan gezelschappen.

In het onderzoeksprogramma wordt waar mogelijk en nodig gestreefd naar samenwerking binnen Nederland en daarbuiten. Binnen Nederland wordt samengewerkt met in het bijzonder de Atlantische Commissie, de Europese Beweging Nederland (EBN) en Interdisciplinaire Studiegroep Europese Integratie (ISEI). Daarnaast moeten de universitaire contacten vermeld worden. Vijf leden van de afdeling Onderzoek vervullen een (bijzonder) hooglerschap aan een Nederlandse universiteit (Frerks, Hoetjes, Van der Linde, Rood en de Wijk). Drie daarvan hielden in 2000 hun oratie.: J.Q.Th. Rood hield zijn oratie aan de Universiteit Utrecht over het proces van Europese integratie. R. de Wijk wijdde zijn oratie bij de KMA aan de rol van de Verenigde Staten op het terrein van internationale veiligheid en mw C. van der Linde behandelde in haar oratie aan de Universiteit Leiden de ontwikkelingen op de internationale oliemarkten. Internationale contacten waren er in het verband van de TEPSA, de Euromesco, in samenwerking met IFRI in Parijs, het Royal Institute of International Affairs te Londen, het SWP en DGAP uit Berlijn en in het kader van het EU Conflict Preventie Netwerk.

De afdeling Onderzoek verleende daarnaast opdrachtonderzoek en dienstverlenende activiteiten ten behoeve van het ministerie van Defensie (een nog lopend onderzoek naar vaardigheden in conflicthantering), het ministerie van Buitenlandse Zaken (onderzoek naar de verdere ontwikkeling van de EU), het Energie Centrum Nederland (onderzoek naar de effecten van het Kyoto-protocol voor de OPEC-landen), de gemeente Amsterdam (advisering met betrekking tot het van Heutz-monument) en de Tweede Kamer (bijstand aan de zogeheten Commissie Bakker). Drie leden van de afdeling Onderzoek (Van Leeuwen, Leurdijk en Rood) maken daarnaast deel uit van de Adviesraad Internationale Vraagstukken.

Het secretariaat van de afdeling Onderzoek verzorgde ook in 2000, tot slot, de administratie van de Internationale Spectator.

OPLEIDINGEN

Door het vertrek van mw Ida Haisma kwam de afdeling Opleidingen van het Instituut Clingendael halverwege het verslagjaar zonder afdelingshoofd te zitten. Haar taak werd sindsdien waargenomen door de adjunct-directeur van het Instituut in nauwe samenwerking met de clusterhoofden van de afdeling en het plaatsvervangend hoofd Opleidingen. Tegen het einde van het jaar kon een contract worden afgesloten met dr Jan Melissen, die per 1 mei 2001 zal aantreden als nieuw hoofd van de afdeling. Meer in het algemeen was onder de wetenschappelijke en administratieve staf van de afdeling het verloop van personeel relatief groot. Dit verloop werd mede bepaald door de hoge werkdruk. Ook in 2000 organiseerde Opleidingen meer, en vooral intensievere, activiteiten dan in de voorgaande jaren. Dit had positieve gevolgen voor de inkomsten van het Instituut, maar negatieve repercussies voor het werkklimaat van de opleidingsstaf. Om dit te corrigeren besloot de directie het aantal opleidingsmedewerkers uit te breiden, hetgeen aan het einde van het verslagjaar tot een stabiele situatie heeft geleid (voor een overzicht van de activiteiten en van de staf aan het einde van het jaar 2000, zie bijlage).

Cluster Internationale Betrekkingen en Diplomatie

19

Het afgelopen jaar stond vooral in het teken van vernieuwing van een aantal langlopende leergangen in internationale betrekkingen en diplomatie. In het najaar vond de 55ste Leergang Buitenlandse Betrekkingen plaats. Een belangrijk element van vernieuwing betrof de versterkte samenhang tussen modules uit het eerste en tweede deel van de leergang. Hierdoor werd een aantal onderwerpen in de vorm van workshops en paneldiscussies in de latere fase van de opleiding verder uitgediept. Ook werden de thema's voor de simulatie Europese integratie aangepast waarbij de deelnemers zich dit keer over internationaal handelsbeleid, Europees defensie- en asielbeleid bogen. Een in november gehouden alumnibijeenkomst was een groot succes. Ongeveer 100 oud-deelnemers waren aanwezig.

De Geïntegreerde Module Vrede en Veiligheid van vijf weken, die voor de officieren van de Koninklijke Marine tevens dient als voortraject voor de Leergang Buitenlandse Betrekkingen, werd door Clingendael in de periode oktober-november op het Instituut Defensie Leergangen (IDL) verzorgd. Een belangrijk aantal nieuwe thema's op het gebied van internationale crisisbeheersing werd ingevoerd. Tevens werd iedere week een workshop op een actueel veiligheidsthema aangeboden. De opleiding levert een bijdrage aan het geïntegreerde onderwijs in de Hogere Vormingen van KL, Klu en KM. In de projectopdracht regionale veiligheidsanalyse werkten deelnemers uit verschillende krijgsmachten samen in projectteams.

De Leergang voor 25 diplomaten uit Centraal-Azië en Mongolië vond voor de zevende keer plaats. In de periode mei tot juli kregen diplomaten uit de zes centraal aziatische republieken en Mongolië een opleiding van negen weken aangeboden. Het gehele programma werd ingrijpend gewijzigd. Deze veranderingen spelen beter in op de behoefte vanuit de regio. De eisen voor het beheersen van de Engelse taal werden aangescherpt, hetgeen een gunstige

doorwerking had in het selectieproces. In de leergang werd aanzienlijk meer aandacht besteed aan communicatieve vaardigheden in een internationale omgeving.

In het voor- en najaar ontving Clingendael twee groepen van 25 diplomaten uit Centraal- en Midden-Europa. Iedere leergang duurde 12 weken, inclusief werkbezoeken in Brussel, Straatsburg en Londen. Beide leergangen zijn goed verlopen.

De samenwerking met het Higher Institute for International Relations ISRI in Maputo ging het derde jaar in. ISRI vervult een belangrijke rol in het opleiden van internationale staf voor de Mozambikaanse overheid. De resultaten van de samenwerking krijgen een steeds grotere tastbaarheid. In het onderwijs van ISRI zijn nieuwe methoden voor lesgeven geïmplementeerd. De bibliotheek maakte grote stappen voorwaarts met het ontwikkelen van een geautomatiseerd registratiesysteem; het aantal boeken en andere vormen van documentatie namen substantieel toe. Verschillende seminars in onderhandelings- en managementvaardigheden waren een groot succes. Een externe evaluatie uitgevoerd door een Britse Afrika-deskundige was zeer positief.

In Zuid-Afrika werden de banden met het South African Institute of International Affairs (SAIIA) uit Johannesburg aangehaald. Tijdens een conferentie in juni over regionale samenwerking werd een bijdrage geleverd over Europese integratie. In augustus participeerde Clingendael in een conferentie over peacekeeping in Afrika. Nelson Mandela was de voorzitter bij deze bijeenkomst. Met SAIIA werd voor de Conflict Research Unit van Clingendael een overeenkomst aangegaan voor een aantal onderzoeken op het gebied van conflict en conflictbeheersing in Afrika.

Een nieuwe opdracht op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken betrof het opleiden van Iraanse diplomaten. De opleiding vond plaats bij Clingendael in augustus en duurde drie weken. Kernpunten in de opleiding waren de samenwerking met Europa, mondiale economische ontwikkelingen en diplomatieke vaardigheden. De doelgroep bestond uit diplomaten en beleidsmedewerkers die zich bezighouden met Europese vraagstukken. De staf van de opleiding was onder de indruk van het kennisniveau van de deelnemers. De leergang kende een positief verloop.

De open inschrijvingsseminars in International Negotiations werden goed bezocht. De nadruk in deze seminars is nu komen te liggen op multilaterale onderhandelingen. Deelnemers waren voornamelijk afkomstig van de Haagse ministeries. Het beleid om voor topmanagers en hogere ambtenaren individuele leertrajecten in de internationale betrekkingen te ontwikkelen, werd in het afgelopen jaar doorgezet. Ook eiste de ontwikkeling van nieuwe leergangen voor ministeries veel aandacht. In november werd met het ministerie voor LNV een contract afgesloten voor een leergang van zeven modules. Voor Senter, een agentschap van het ministerie van Economische Zaken, werd een beleidsseminar ontwikkeld, gericht op internationale financiële instrumenten.

Cluster Europese Samenwerking

Het cluster voerde dit jaar een aantal belangrijke opleidingsactiviteiten uit voor verschillende doelgroepen uit de MOE-landen. Twee PHARE-trainingprojecten voor de parlementen van Letland en Slovenië werden succesvol afgerond. Het Slovenië-project, uitgevoerd in de periode van april t/m september 2000 met bijna elke maand een trainingsactiviteit, was eigenlijk een te zware belasting voor de kleine drukbezette staf. Aangezien de inkomsten geenszins de aan het project bestede arbeidstijd dekte, zal het cluster in de toekomst een nog kritischer afweging maken alvorens een PHARE-project aan te nemen. Via het Impact-programma van NUFFIC verzorgde het cluster een aantal introductiecursussen Europese integratie voor onder andere landbouwambtenaren uit Slowakije en verkeers- en vervoersexperts uit Roemenië. Voor het ministerie van Buitenlandse Zaken werden twee EU-simulaties gespeeld met een groep diplomaten uit respectievelijk Estland en Letland en uit Roemenië. Het cluster verzorgde tevens op verzoek van Buitenlandse Zaken een driedaags trainingsprogramma voor Poolse diplomaten en ambtenaren. Tot slot werd een tender gewonnen die was uitgeschreven door bureau CROSS: de Accession-orientated Dutch European Proficiency Training (ADEPT)/Social Affairs/Employment voor 50 ambtenaren, bezig met het sociale acquis (5 deelnemers uit elk van de 10 MOE-landen). In samenwerking met het Amsterdam Institute for Advanced Labour Studies (AIAS) en de vakgroep Arbeidsrecht en Sociale Zekerheid van de Katholieke Universiteit Brabant werd van 24 juni tot en met 14 juli 2000 het trainingsprogramma over het sociale acquis communautaire uitgevoerd. Dit trainingsprogramma was zowel inhoudelijk als financieel een groot succes. Inmiddels is het tweede ADEPT-programma (januari/februari 2001) van start gegaan en is een derde training voorzien voor november 2001.

21

Een groot aantal maatwerkprogramma's op het terrein van Europese integratie werd verzorgd voor verschillende ministeries (VROM, V&W, SZW, Justitie, BZK) op diverse beleidsniveaus. Nieuw in het jaar 2000 was de interdepartementale training 'Effectiever opereren in de Europese Unie' voor beleidsmedewerkers met een Europees dossier onder hun hoede van de ministeries van LNV, EZ en V&W, die twee keer plaatsvond. In december werd het programma geëvalueerd met de opdrachtgevers en volgend jaar zal het in een aangepaste versie weer twee keer gehouden worden. Ook nieuw was de training 'DIE en Europa' die in september georganiseerd werd in samenwerking met het Rijksopleidingsinstituut (ROI) voor de Directie Integratie Europa van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Volgend jaar wordt deze training waarschijnlijk herhaald. Op speciaal verzoek werd een strategiebijeenkomst voor Rijkswaterstaat van het ministerie van Verkeer en Waterstaat gefaciliteerd. Zeer vernieuwend en uiterst maatwerkgericht was het beleidsseminar 'Effectieve belangenbehartiging en coalitie-opbouw in de Europese Unie', dat voor de Directie Personenvervoer van het Ministerie van V&W werd ontwikkeld. Reeds in de aanloopfase naar het seminar werden de deelnemers individueel begeleid in het schrijven van plannen van aanpak op drie Europese beleidsdossiers. Ook blijft het Instituut betrokken bij het natraject. Een ander belangrijk wapenfeit was het binnenhalen van een opdracht van Economische Zaken voor het organiseren van een Europa-workshop voor het management van het kernministerie. Deze activiteit vond plaats op 11 januari 2001.

Overige activiteiten waren de studiereis voor leraren Duits en geschiedenis naar Berlijn (tweede deel van de nascholingscursus voor leraren), diverse EU-rollenspellen voor studenten, training van het junior team Europa en de open inschrijvingscursussen.

De Taakgroep Beleidsanalyse belegde in april een studiemiddag voor de coördinatoren internationaal/Europees van alle ministeries waarin de voorlopige resultaten en conclusies van het EU-coördinatie-onderzoek werden bediscussieerd. De opkomst en belangstelling van de ministeries waren groot. Inmiddels wordt dit onderzoek voortgezet met medewerking van de medewerkers van het cluster Europese Samenwerking. Voorts verzorgden de medewerkers van het cluster diverse colleges en trainingen zowel in eigen opleidingen als voor externe opdrachtgevers.

Cluster Internationale Veiligheid en Conflictsituaties

Een belangrijk deel van de activiteiten was in 2000 wederom gericht op bijdragen aan het opleidingstraject van uit te zenden militairen. Ondanks de beëindiging van de Nederlandse militaire betrokkenheid in verschillende crisisbeheersingsoperaties (Kosovo, Cyprus) is de totale opleidingsbehoefte bij Defensie op dit gebied in 2000 licht toegenomen. Ook voor het komend begrotingsjaar wordt verwacht dat deze opleidingsinspanning qua omvang relatief gelijk zal blijven.

De samenwerking tussen Clingendael en het Instituut Defensie Leergangen (IDL) is in 2000 verder verdiept. Naast het leveren van een Clingendael module aan de Leergang Topmanagement Defensie, heeft Clingendael met succes kunnen bijdragen aan het moduleren van een volledig herziene opleiding voor deze leergang. Clingendael heeft bovendien intensief geparticipeerd in de voorbereiding en daadwerkelijke uitvoering van deze leergang, die door alle betrokkenen bijzonder positief wordt geëvalueerd. Het samenwerkingsverband met betrekking tot deze leergang wordt in 2001 met dezelfde intensiteit voortgezet.

Overige Clingendael bijdragen op het gebied van internationale veiligheid en conflictsituaties aan opleidingen op het Instituut Defensie Leergangen vonden op ad hoc basis plaats.

De belangstelling van de Binnenlandse Veiligheidsdienst in opleidingsbijdragen van Clingendael heeft meer concrete vormen aangenomen en zal in 2001 leiden tot nadere samenwerking met de Dienst op dit gebied.

De open inschrijvingscursus Crisisbeheersing mag zich nog steeds in een grote belangstelling verheugen; de cursus is in 2000 tweemaal met succes gehouden. De cursus Internationale Veiligheid stond eveneens tweemaal op het programma. De tweede cursus moest echter wegens onvoldoende inschrijvingen worden geannuleerd. Niettemin blijkt er toch voldoende animo voor dit soort cursussen te blijven bestaan; het aantal inschrijvingen voor de eerste cursus Internationale Veiligheid in 2001 was zo overweldigend, dat een deel moest worden doorgeschoven naar de cursus aan het eind van het jaar.

Het onderzoek naar “attituden en vaardigheden van Nederlandse militairen in relatie tot vredesoperaties” heeft in samenspraak met de hoofden Gedragwetenschappen van de krijgsmachtdelen geleid tot een eerste conceptrapportage. De resultaten van de deelrapportage worden in het eindrapport opgenomen. Naar verwachting wordt het eindrapport eind 2001 aan de opdrachtgever gepresenteerd.

STAFBUREAUS

Externe Betrekkingen

De staf van het, inmiddels drieënhalf jaar oude, Bureau Externe Betrekkingen (*External Relations Office*), groeide in het jaar 2000 van drie medewerkers (2,3 fte) naar vijf (de jure 4,1 en de facto 3,6 fte: Mw S. Vogelsang en Th. Postma), exclusief een 'buitenlid' van de afdeling Onderzoek (R. Aspeslagh). Mede dankzij het opnieuw door het Ministerie van Buitenlandse Zaken ter beschikking gestelde Fonds voor Flankerende Diplomatie ('Second-track Diplomacy') kon het aantal te ontvangen en te trainen buitenlanders sterk worden uitgebreid. Daarnaast verwierf het bureau inkomsten uit private, bilaterale (Buitenlandse Zaken, Matra, Center, Cross) en multilaterale (EU, Tacis, Phare, Tempus) bron. Het stafbureau organiseerde zeventig één- en meerdaagse conferenties, rondetafels, trainingen, lezingen, gesprekken, studie- en werkbezoeken in binnen- en buitenland (zie bijlage).

Verder zagen diverse publicaties het licht, deels als neerslag van conferenties, deels als bijdragen aan conferenties, Boeken en artikelen in diverse tijdschriften verschenen van de hand van individuele stafleden. Een steeds belangrijker facet van het werk is de voorlichtingsrol van het bureau. In dat kader werden drie 'Newsletters' gepubliceerd, ondersteunde de staf de afdelingen bij de vormgeving van hun publicaties en brochures en werd de huisstijl van het Instituut vernieuwd door de invoering van een moderne vormgeving voor briefpapier, omslagen, enz. Bovendien werden vele honderden telefonische vragen beantwoord of werd doorverwezen naar Clingendael- of externe deskundigen. Al met al is de representatieve vraagbaakfunctie sterk in belang toegenomen en dat geldt al evenzeer voor de projectiniciërende, -verwervende, -ondersteunende en -uitvoerende rol van het bureau.

Vergelijking van de planning (zie Beleidsplan/Begroting 2000) en realisatie, alsmede vergelijking met de trend van de voorgaande jaren, levert het volgende beeld op: Een aantal geplande activiteiten vond geen doorgang, maar werd ruimschoots gecompenseerd door niet voorziene verzoeken van externe instanties. Overigens valt op dat, in vergelijking tot 1999, het aantal aanvragen voor buitenlandse trainingen daalt en de verzoeken tot advisering in het buitenland recht evenredig stijgt. Van de grotere projecten eindigde er één (Mongolië), staat een ander op de nominatie om te worden afgesloten (Kazakstan) en is een derde in 2000 gestart (Roemenië). Geconstateerd werd dat, wil het bureau zijn positie op het terrein van de internationale aanbestedingen versterken, hiervoor extra arbeidskracht ingehuurd moest worden, waar mogelijk ook voor de verdere ontwikkeling van activiteiten ten behoeve van het bedrijfsleven.

Het bureau had zich voor 2000 voorgenomen, naast activiteiten voor de publieke sector, ook meer werk te maken van de private sector. Hoewel het een en ander is gerealiseerd, bijvoorbeeld door het opbouwen van contacten met sectoren als de farmacie (diverse conferenties) en met het transport- energie- en bankwezen, moest toch worden geconstateerd dat op dit gebied weinig voortgang gemaakt kon worden als hiervoor geen noemenswaardige

werkdag kon worden vrijgemaakt. Om die redenen heeft het bureau de steun van de Stichting Fonds Instituut Clingendael gezocht waardoor het tegen het einde van het verslagjaar een gekwalificeerde medewerker heeft kunnen aantrekken in de persoon van Th. Postma. Hij richt zich op drie thema's: bedrijfsleven, aanbestedingen en trainingen.

Internationale Spectator

Het volgen en zonodig stimuleren van het openbare debat over internationale zaken, in het bijzonder de Nederlandse buitenlandse politiek. Aan deze leidraad heeft de redactie van de *Internationale Spectator* zich ook in 2000 (jaargang 54), bij de selectie van artikelen, het bedenken van thema's en de uiteindelijke samenstelling van de diverse afleveringen gehouden. Zij heeft daarbij gestreefd naar opname van korte, bondige artikelen waarin een helder geformuleerde probleemstelling nader wordt uitgewerkt en wordt afgesloten met een duidelijke conclusie. In iedere aflevering is een aantal artikelen binnen een bepaalde thematiek geclusterd. Daarnaast zijn zoveel mogelijk andere onderwerpen behandeld teneinde de *Internationale Spectator* zijn 'elk wat wils'-karakter te laten behouden. De nieuwe opmaak van het binnenwerk, waarmee in 1999 werd gestart en die het afgelopen jaar tot vele positieve reacties heeft geleid, is gehandhaafd, terwijl de kleurstelling van het omslag enigszins werd aangepast aan de huisstijl van Instituut Clingendael.

De rubriek 'Wegwijs Internationaal op Internet' is in jaargang 54 een vast onderdeel geworden van de *Internationale Spectator*. Wat betreft de afzonderlijke afleveringen is zoveel mogelijk getracht in deze rubriek 'Wegwijs', alsmede in de rubrieken boekbesprekingen en boek aankondigingen aan te sluiten bij het in de desbetreffende aflevering behandelde thema. Het januarinummer 2000 was geheel gewijd aan een blik in de verre toekomst; vervolgens kwamen de volgende thema's aan de orde: Seattle: breukpunt in mondiaal handelsoverleg; een zelfstandige Europese defensie; Nederlands gewicht in de wereldeconomie; soevereiniteit en humanitaire interventie; de post-koloniale betrekkingen der Lage Landen; de Amerikaanse presidentsverkiezingen; en de problematiek in het Midden-Oosten en in Azië.

Door strak vast te houden aan het maandelijks quotum van 56 blz. is de redactie erin geslaagd de omvang van jaargang 54 (2000) tot 648 pagina's te beperken: 48 minder dan in 1999. Daarin kwamen 140 auteurs (van wie 16 uit Vlaanderen/België en 8 uit andere landen) tot 161 bijdragen in de vorm van columns (11), artikelen (94), boekbesprekingen (52) en reacties op eerder gepubliceerde artikelen (4). Vijf bijdragen werden door de eindredactie uit het Engels en één bijdrage uit het Duits vertaald.

De kernredactie, bestaande uit de hoofdredacteur en de beide eindredacteuren, kwam wekelijks bijeen. Op 28 februari, 16 mei en 23 oktober vond een vergadering van de voltallige algemene redactie plaats.

Mw F. van den Burg heeft in 2000 wederom de redactie van de rubriek boek aankondigingen gevoerd. De eindredactie heeft in de periode juli-september gastvrijheid geboden aan een stagiaire van de Rijksuniversiteit Groningen, mw Nienke de Deugd, die naast assistentie van

de eindredacteuren comparatief onderzoek heeft verricht. Zij heeft de *Internationale Spectator* vergeleken met een aantal buitenlandse tijdschriften en daarover een rapport uitgebracht.

Lid van de algemene-redactie dr H. Renner werd op 26 september benoemd tot bijzonder hoogleraar Midden-Europese Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen, terwijl R. de Wijk op 12 oktober het ambt aanvaardde van hoogleraar Internationale Betrekkingen aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda. Algemeen-redactielid H.J. Mulder nam op 9 oktober wegens het bereiken van de pensioen-gerechtigde leeftijd afscheid als Hoofd Voorlichting en Internationale Aangelegenheden van de Rijksarchiefdienst te Den Haag. Op de vergadering van 23 oktober nam N.J. Schrijver, na 7 jaar, afscheid als lid van de algemene redactie. Hij is opgevolgd door mw C.J.M. Arts, werkzaam op het Institute of Social Studies te Den Haag.

In 2000 werden verreweg de meeste artikelen via e-mail aangeboden. Dat heeft in sommige gevallen tot extra actualisering geleid. Op de website van Clingendael staat thans maandelijks naast de summaries van de artikelen, de integrale tekst van de column.

De *Internationale Spectator* heeft zich in 2000 met een vaste verspreiding van bijna 2.400 exemplaren (N.B. voor de vier Europanummers is de verspreiding ca. 3.500) redelijk goed kunnen handhaven op de tijdschriftenmarkt.

Informatievoorziening

De beheersmogelijkheden zijn uitgebreid door remote control software op alle computers te installeren. Operationeel werd een nieuwe IT-ruimte in de bibliotheek met twaalf computers ten behoeve van cursisten, met onder meer toegang tot internet.

Daarnaast is wegens de gestage groei van het aantal gebruikers het aantal netwerken-sluitingen/werkplekken uitgebreid.

Op de webserver werd een aanvang gemaakt met een apart web voor onderwijs op afstand ten behoeve van de LNV Leergang Internationaal Beleid. Het aantal bezoekers op de website in het verslagjaar bedroeg circa 65000; gemiddeld werden er per bezoeker 7 pagina's opgehaald. Met name de pagina's met links, artikelen, en de bibliografische database werden verhoudingsgewijs goed bezocht.

BEDRIJFSVOERING

Logistiek en Organisatie

Een groot aantal kantoorruimtes is van nieuw meubilair voorzien teneinde te voldoen aan de ARBO-normen. Om de entree van het Instituut Clingendael representatiever te maken werd een nieuwe balie bij de receptie aangeschaft. Tegelijk werd deze aan ARBO-normen aangepast. Alle openbare ruimtes zijn voorzien van nieuwe vloerbedekking. Hiermee is de restauratie van het Huis Clingendael voortgezet. De Dienst Omnigroen verleende assistentie bij klein onderhoud.

De in voorgaande jaren ingezette herstructurering, in het bijzonder gericht op meer financiële transparantie, is dit jaar afgerond. Hierdoor zijn de lijnen in de organisatie tussen de afdeling financiën en de directie verkort. Elk kwartaal werd binnen de gestelde tijd de kwartaalrapportage aan de directie en het bestuur gepresenteerd.

In goed overleg met de penningmeester van het bestuur, cdra b.d. drs. B. de Ruiters, werd het financiële en personeelsbeleid regelmatig doorgesproken. Frequent werd door het hoofd Bedrijfsvoering tijdens de bestuursvergaderingen mondeling verslag gedaan over de financiële stand van zaken.

Naar aanleiding van de gewijzigde wetgeving is veel tijd is besteed aan overleg met diverse afdelingen van het ministerie van Buitenlandse Zaken over de jaarstukken 1999 en de begroting voor de jaren 2001 t/m 2004. Belangrijke doelstellingen waren:

- Het vergroten van de transparantie
- De begroting opstellen met als grondslag outputfinanciering
- Te komen tot een middellange-termijnbegroting

In de komende jaren zal verder gewerkt worden aan de optimalisering van de begroting. De ontwikkeling van de financiële situatie van Clingendael zal uiteengezet worden in de jaarrekening 2000.

Jaarrekening 2000 *(Bedragen genoemd in KF x 1000)*

De jaarrekening van het Instituut Clingendael zal tegelijkertijd met, maar separaat van, het jaarverslag worden gepubliceerd. De inkomsten en uitgaven houden elkaar in evenwicht.

Het resultaat van de *het bureau Externe Betrekkingen* is vrijwel gelijk aan het resultaat van 1999, door 120 KF interne voor/door verrekening, ten laste van het resultaat van de afdeling Opleidingen, toe te rekenen aan het resultaat van het bureau Externe Betrekkingen. Deze extra inkomsten zijn met name verkregen door trainingen buiten Nederland. Het opdrachtniveau steeg van 445 KF naar 698 KF en laat een lichte stijging ten opzichte van de begroting zien. De kosten van het bureau bleven binnen de begroting. De stijging ten

opzichte van 1999 is met name door Publiciteitskosten ontstaan maar was budgettair binnen de begroting voorzien.

De afdeling Onderzoek voldeed met een licht surplus, van 32 KF, aan haar target, met dien verstande dat in vergelijking met 1999 een aanzienlijke omzetsijging werd gecreëerd. De omzetsijging is in belangrijke mate door het CODW project verkregen. De kosten vertoonden een stijging ten opzichte van 1999 maar bleven effectief beneden de begroting van 2000.

Het resultaat van de afdeling Opleidingen is, na correctie van 120 KF (Zie bureau Externe Betrekkingen), 1.698 KF. Dit is een lichte stijging ten opzichte van 1999 en een surplus met betrekking tot de target van 2000 ten behoeve van 363 KF. De kosten waren zowel ten opzichte van de target als het resultaat 1999 10 KF lager. De afdeling heeft in belangrijke mate bijgedragen aan het goede financiële resultaat over 2000.

De Internationale Spectator en het NGIZ bleven binnen de gestelde budgetten.

Het bureau Informatievoorziening bleef beneden haar begrotingsplafond. Doordat de aanleg van het netwerk volledig uit de inkomsten van 1999 gefinancierd is, behoefde de lease constructie, zoals opgenomen in de begroting, niet geactiveerd te worden. Dit gaf een kostenbesparing van 70 KF.

De kosten van het bureau Bedrijfsvoering zijn 270 KF hoger dan de target. Een belangrijke reden is dat o.a. de extra kosten van de interne renovatie boekhoudkundig aan deze afdeling toegerekend worden. De kosten van de categorie Financiën en Personeel vertoonden een lichte stijging ten opzichte van de target maar bleven ruim beneden de kosten van 1999. Het bureau Bidoc vormt per boekjaar 2000 een integraal onderdeel van het bureau Bedrijfsvoering. De abonnementskosten stegen met 31 KF. Met name de hoge dollarkoers leidde tot deze overschrijding. Verder liepen de inkomsten uit verkopen terug met 9 KF ten opzichte van de target en 6 KF in vergelijking met 1999.

Algemeen

De personele lasten stegen met 340 KF. Voor een groot gedeelte is deze overschrijding veroorzaakt door marktconforme salarisaanpassingen, een lichte uitbreiding van personeel en het PC Privé / Fietsplan ten bedrage van 60 KF. Verhoging van het subsidiebedrag compenseerde deze stijging echter bijna in haar geheel.

Personeel

In het personeelsbestand deed zich een aantal mutaties voor. Bij de afdeling Opleidingen: vertrokken zes medewerkers, te weten Mw I.Haisma (hoofd), L. Zijlstra, Mw Y. Kau, Mw E. van Veen, Mw F. van Hooff en J. Dijkstra (gedetacheerd door het ministerie van Defensie). Laatstgenoemde werd als plv. hoofd opgevolgd door R.P. van Eijnsden.

Bij het bureau Bedrijfsvoering vertrokken G. Wierdsma (FPU) en Th. Schneider.

Bij de afdeling Onderzoek vertrok D. Zandee (gedetacheerd door het ministerie van Defensie). Het aantrekken van nieuwe medewerkers heeft de nodige tijd gekost. De krapte op de arbeidsmarkt begint ook het Instituut Clingendael parten te spelen. Desondanks slaagde het Instituut erin alle plaatsen opnieuw te bezetten.

De integratie van de diverse personeelsbestanden is afgerond.

Op diverse plaatsen binnen het Instituut hebben gedurende het jaar vele stagiaires gewerkt.

Bibliotheek en Documentatie

Dit jaar stond in het teken van het onderzoek naar uitbreiding van het gebruik van elektronische informatiebronnen en verdere digitalisering.

Op verzoek van de Bibliotheek- en Documentatie Commissie werd een notitie geschreven over het gebruik van elektronische informatiedragers zoals CD ROM's; on-line gegevensbestanden en informatie via het Internet. De mogelijkheden met betrekking van verschillende informatiebronnen als woordenboeken, encyclopedieën, kranten en tijdschriften werden onderzocht. Naar aanleiding van dit onderzoek werd een abonnement op de Nederlandse Persdatabank genomen.

Er werd voortgegaan met het actief zoeken op Internet naar materiaal voor de readers van de afdeling Opleidingen. Dit materiaal werd ontsloten in een nieuw opgezette Excel-database en zoveel mogelijk elektronisch opgeslagen. Hierdoor was het steeds vaker mogelijk de readers samen te stellen zonder gebruik te maken van gekopieerd materiaal.

Veel aandacht ging uit naar de noodzakelijke vervanging van het huidige databasesysteem (CDS/ISIS). Hiertoe werd in april een vakbeurs bezocht, documentatiemateriaal opgevraagd en advies van collegae gezocht. Naar aanleiding van de bevindingen werd een programma van eisen opgesteld. Een en ander moet leiden tot aanschaf en implementatie van een nieuw systeem volgend jaar.

Eveneens op verzoek van de afdeling Opleidingen werd een "Webguide to Information on International Relations" samengesteld. Deze werd regelmatig bijgewerkt en uitgebreid. De Webguide werd óf in zijn geheel ter beschikking gesteld aan cursisten óf de webadressen werden geselecteerd en aangevuld voor een specifieke doelgroep. De stafleden ontvingen eveneens steeds de nieuwste versie van de gids. Tevens werd voor de Internationale Spectator tweemaal een "Wegwijs Internationaal op Internet" samengesteld.

Vorig jaar werd geconstateerd dat de cursisten te kritiekloos gebruik maakten van Internetbronnen ten nadele van de overige informatiebronnen. Door bovengenoemde Webguide werd het gebruik van Internet meer gestuurd. Tevens werden de onderwerpen die door de cursisten van langlopende opleidingen behandeld zouden worden van tevoren doorgesproken met de Bidoc-staf. Vrijwel iedere cursist met een onderzoeksopdracht kreeg een literatuurlijst op maat aangeboden. Het gebruik van de bibliotheek werd vanaf dit jaar, naast

de gebruikelijke rondleiding, ook ingeleid door een korte introductie in de collegezaal. Deze aanpak resulteerde in een oplopend aantal uitleningen.

De trefwoorden- en landenrubricering van het krantenknipselarchief is Engelstalig geworden. Bijgevolg dienden alle krantenknipselmappen herschikt te worden.

Het vertalen van de thesaurus met trefwoorden in het engels werd uitbesteed, maar is helaas nog niet voltooid.

In september verliet Th. Schneider de afdeling wegens het aanvaarden van een betrekking elders. Deze vacature werd gedeeltelijk ingevuld door mw. M. Velders.

In oktober bezocht Mw S. van Ankeren een bijeenkomst van de Digital Library Working Group in het kader van het Peace Consortium of Defence Academies and Security Studies Institutes georganiseerd door de bibliotheek van het Marshall Center in Garmisch-Partenkirchen. Naar aanleiding van dit bezoek werd behalve een verslag ook een notitie geschreven over de wenselijkheid van deelname aan (inter-)nationale bibliotheeksamenwerkingsprojecten. De conclusie was dat bij dit soort projecten de grootste terughoudendheid betracht dient te worden.

In november bezocht Mw S. van Ankeren in het kader van het samenwerkingsproject met het Hoger Instituut voor Internationale Relaties (ISRI), de bibliotheek van dit Instituut in Maputo. Gedurende een week werd aandacht besteed aan collectievorming en de opzet en organisatie van de bibliotheek. Er werd een handleiding voor studenten en staf geschreven betreffende het zoeken in elektronische bibliografische databases, het zoeken naar literatuur op Internet en het beoordelen van (op Internet) gevonden literatuur. In december werd een groot aantal afgestoten boeken naar de bibliotheek gestuurd.

De Bidoc-cie bestaande uit J.W. van der Meulen (voorzitter), R. Boudewijn, R.E. de Boer en Mw S. van Ankeren (secr.) kwam tweemaal bijeen.

Vanwege nijpend ruimtegebrek in de beschikbare boekenkasten werden in nauw overleg met de Bidoc-cie. en de wetenschappelijke staf boeken ter afstoting geselecteerd. Voor deze boeken werd een goede bestemming gevonden bij stafleden, de bibliotheek van het ISRI en wetenschappelijke bibliotheken in Nederland.

De tijdschriftenadministratie en de diverse statistische gegevens werden verder gedigitaliseerd in Excel.

De literatuur- en aanwinstenlijsten werden respectievelijk ca. 750 en 325 maal via Internet geraadpleegd. De tekst op de Clingendael-site aangaande bibliotheek- en documentatie werd aangepast.

Wegens teruglopende belangstelling en omdat de meeste documenten ter beschikking zijn via het Internet werd in het loop van het jaar besloten niet langer documentatiemappen voor externe verspreiding, maar uitsluitend op intern verzoek, samen te stellen.

BIJLAGEN

I ACTIVITEITEN

a Conferenties, Symposia, Colloquia van de afdeling Onderzoek

<i>14 januari</i>	The Portugese EU Presidency (Hans Labohm)
<i>30-31 januari</i>	Seminar OPBW (Marianne van Leeuwen)
<i>10 februari</i>	Lezing Franse Minister van Defensie Alain Richard, The French view on the common European security and defense policy (Jan Rood/Dick Zandee)
<i>16 februari</i>	Macedonië-spel (GIM/IDL) (Dick Zandee)
<i>21-22 februari</i>	The Moluccas, How to build Peace and Cooperation (Rob Aspeslagh)
<i>3 maart</i>	Middagbijeenkomst Kernwapens en proliferatie in de 21ste eeuw (Marianne van Leeuwen i.sm. IKV)
<i>10 maart</i>	Seminar Het rendement van de buitenlanduitgaven - Prestatiemeting van het buitenlandbeleid en de ontwikkelingssamenwerking (Jan Rood i.s.m. FEZ/BZ)
<i>24 maart</i>	Bijeenkomst Pyrrhus in Kosovo? De lessen van operatie Allied Force (Rob de Wijk)
<i>28 maart</i>	Actualiteitenseminar Internationale Olie-industrie (Coby van der Linde)
<i>30 maart</i>	Aanbieding boek Atlantische Commissie NATO after Kosovo aan Minister de Grave (Atlantische Commissie)
<i>31 maart</i>	Lunchseminar Nico Haasbroek, hoofdredacteur NOS Journaal over de (toekomstige) programmering van het NOS Journaal, in het bijzonder de aandacht voor internationale buitenlands-politieke items
<i>16-19 april</i>	Conferentie Humanitarian Intervention (Bas ter Haar)
<i>18 april</i>	Bijeenkomst Coördinatie EU-beleid (Jan Rood)

- 27 april Lunchseminar Prof.dr Arend Lijphart, Het vraagstuk van de politieke stabiliteit in plurale samenlevingen
- 27 april Bijeenkomst Van Heutsz, Raadszaal Amsterdam Oud-Zuid
(Rob Aspeslagh)
- 8 mei Middagbijeenkomst Een raketschild voor de Verenigde Staten: Reden tot Zorg voor Europa?
(Bert Kreemers)
- 10 mei Bezoek Slowaakse staatssecretaris
(Hans van der Meulen)
- 12-13 mei Indonesië-EU conferentie
(Rob Aspeslagh i.s.m. IDL)
- 24 mei Seminar De Europese Unie vijftig jaar na Schuman
(Jan Rood i.s.m. Europese Beweging Nederland)
- 19 juni Ochtendbijeenkomst De toekomst van de Bundeswehr uit Europees en Nederlands perspectief
(Bert Kreemers)
- 20 juni Colloque Franco-Néerlandais, Intégration européenne: Coopération renforcée Noyau dur Coopération militaire et industrielle
(Hans Labohm)
- 21 juni Conférence Franco-Néerlandaise, La Présidence française de l'EU
(Hans Labohm)
- 22 juni Lunchseminar Bas ter Haar, Vrede of mensenrechten: het dilemma van de humanitaire interventie
- 25-30 juni 2 Seminars on Intrastate Conflict at the Bangladesh Institute of International and Security Studies, Dhaka
(Georg Frerks)
- 18 augustus t/m
16 september Cursus Iraanse Diplomaten
(Rob Aspeslagh)
- 31 augustus Boekaanbieding N. Both
(Bert Kreemers)
- 12 september Seminar The Challenges to the International Oil Market in this New Decade
(Coby van der Linde)
- 25 september Rondetafelconferentie Conflictpreventie en Vredesopbouw in Nederland
(CRU i.s.m. ECCP)

5 oktober	NOS Correspondentendag (Marianne van Leeuwen i.s.m. bureau Externe Betrekkingen)
5/6 oktober	Internationaal Seminar Towards a European Strategic Concept? (Bert Kreemers/Jan Rood i.s.m. ministerie van Buitenlandse Zaken)
25 oktober	Seminar Verkiezingswaarnemingen (CRU, Willem Veenstra)
27 oktober	Werkbezoek EU-ambtenaren (Ben Hoetjes)
30 oktober	Inloopmiddag DMV/ministerie van Buitenlandse Zaken (CRU/Georg Frerks)
10 november	Bijeenkomst De verplichte uitwisseling van Griekse en Turkse bevolkingsgroepen in de jaren '20. Lessen voor vandaag en morgen (Hans van der Meulen/Jan Rood)
13 november	Studiemiddag Finaliteit van de Europese integratie? (Alfred Pijpers/Jan Rood/Peter van Grinsven)
17 november	Grieks-Nederlandse Round Table (Jan Rood i.s.m. bureau Externe Betrekkingen)
22/23 november	International Seminar Political Economy of Internal Conflict (CRU/Georg Frerks)
23 november	Middagbijeenkomst Europea en de mede-overheden (Jan Rood/Ben Hoetjes i.s.m. Europese Beweging Nederland)
4 december	Symposium Euregio Rijn-Waal (Ben Hoetjes)

b Overzicht Cursussen, Seminars, Conferenties van de afdeling Opleidingen

OVERZICHT VAN ALLE CLUSTERS 2000

JANUARI

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
t/m 21 januari	LBB	IB	00/6000	ZIE 1999		Clingendael
17 jan. t/m 19 mei	Leergang Topmanagement Defensie	IV	00/6300	67	7	IDL
18,19,20 & 25,26,27	CCB	IV	00/6330	12	10	Clingendael
19 jan.	SPD, LBII-32	ES	00/6560	2	20	Clingendael
24 t/m 28	Mozambique management	IB	00/6143	10	5	Clingendael
29 jan. t/m 3 febr.	Lerarenreis Duitsland	ES	00/6680	12	25	Berlijn
31 jan. t/m 10 mrt.	Mozambique IB + dipl.	IB	00/6142	54	23	Clingendael
31 jan. t/m 3 feb.	KCT	IV	00/6380	9	9	Bergen op Zoom

FEBRUARI

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
2	Rollenspel EU	IB		2	26	Maastricht
2	Opening LOD 18	IB	00/6600	116	25	Clingendael
4	Bezoek door de heer Greg Mills, Director of the South African Institute for Foreign Affairs	IB	1	-		Clingendael
7	Europees Platform: Onder- handelen en Cultuur (I)	ES	00/6580	1	9	Alkmaar
7 t/m 11	UNFICYP	IV	00/6390	10	10	IDL
9	NUFFIC, MOE-landen	ES	00/6630	2	16	Clingendael
8,9,10 & 22,23,24 t/m 23 maart	CIV	IV	00/6310	24	16	Clingendael
14, 21, 28 t/m 25 april	CIP	IB	00/6030	11	16	Clingendael
14 t/m 18	SFORBAT	IV	00/6370	15	24	IDL
16 en 24	Casus 'Spanningen in Macedonië'	IV		4	30	IDL
22	NUFFIC, MOE-landen	ES	00/6631	2	16	Clingendael

MAART

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
3	Interim	IV	00/6385	2	1	Clingendael
9	BuiZa training MOE	ES	00/6620	1	9	Clingendael
13 t/m 17	Mozambique management	IB		20	5	Clingendael
13 t/m 17	CONTCO-8	IV	00/6375	10	10	IDL
14 t/m 24	MAPE-3	IV	00/6360	14	6	IDL
14 t/m 15	VROM Europa Cursus (1)	ES	00/6510	5	22	Clingendael
16	Europees Platform Onderhandelen en Cultuur II	ES	00/6581	2	12	Clingendael
21 t/m 22	VROM Europa Cursus (2)	ES	00/6510	4	22	Brussel
28	Energie seminar	IB		1	20	Clingendael
28 mrt t/m 7 apr	UNIPTF-81	IV	00/6340	22	26	IDL
29 t/m 31	V&W Europese Unie	ES	00/6500	8	18	Best Western Hotel

37

FEBRUARI

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
28 mrt t/m 7 apr	UNIPTF-81	IV	00/6340	Zie mrt	Zie mrt	IDL
1 – 6	Slovenië project	ES	00/6696	6	14	Brussel/Den Haag
10	College EI voor dames	ES		1	45	Rob/Cling
11 – 13	SZW in Int. & Eur. Perspectief (1)	ES	00/6550	7	20	Clingendael
10 t/m 14	LOD op Europese tour	IB	00/6600	-	-	
10 t/m 14	MILAT	IV	00/6400	12	7	IDL
14	Vogelvlucht I Europees Platform	ES		2	12	Clingendael
17	NUFFIC, MOE-landen	ES	00/6632	2	14	Clingendael
17 – 21	NSE-SFOR (gaat niet door, komt andere voor in de plaats)	IV	00/63	10	15	IDL
18	Reflectiebijeenkomst (taakgroep)	ES	1	40		
19	Workshop Onderhandelen EU	ES	00/6650	2	10	Clingendael
18/19	SZW in Int. & Eur. Perspectief (2)	ES	00/6550	4	20	Brussel
20	Sluiting LOD 18	IB	00/6600	-	-	Clingendael
28	Oost Europeanen (Roem.) Simulatie	ES	00/6621	1	10	Clingendael

MEI

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
8 t/m 11	KCT 00/2	IV	00/6381	8	9	Bergen op Zoom
8 mei t/m 7 juli	LCA	IB	00/6100	80	25	Clingendael
9 tm 11	Europa in Vogelvlucht (open ins.)	ES	00/6640	6	10	Clingendael/ Brussel
17	SPD, LBII-33	ES	00/6561	2	16	Clingendael
17	Rollenspel HES Amsterdam	ES	00/6663	2	45	Clingendael
18	HES Rotterdam	ES	00/6662	2	35	Rotterdam
19	EPO	IV	00/6701	1	16	Clingendael
23-26	KCT	IV	00/6382	9	9	Bergen op Zoom
25-26	Eff. Opereren in EU (LNV,EZ,V&W)	ES	00/6535	5	15	Clingendael
28	TOR Europees programma Ned. Hartstichting	IB		6	2	
25 – 26	SIN	IB	00/6200	5	15	Clingendael
29 – 30	VROM Starters (trainees)	ES	00/6512	4	20	Clingendael
29 mei t/m 9 juni	ECMM-82	IV	00/6341	14	9	IDL

38

JUNI

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
8 t/m 11	KCT 00/2	IV	00/6381	8	9	Bergen op Zoom
5 - 9	Slovenië project	ES	00/6696	6	13	Zweden
29 mei t/m 9 juni	ECMM-82	IV	00/6341	Zie mei	Zie mei	IDL
6 - 8	VROM Starters (trainees)	ES	00/6612	4	20	Clingendael/ Brussel
15	Adviesraad Opleidingen			-	-	Instituut Clingendael
16	Rollenspel Maastricht	ES	00/6661	2	45	Maastricht
19 - 20	Conferentie regionale integratie in Johannesburg, Zuid-Afrika	IB		4		Johannesburg, Zuid-Afrika
24 -29	Seminar Conflictpreventie Bangladesh	IB		10	32	
24 juni t/m 14 juli	ADEPT Moe-landen	ES		30	50	Clingendael
27 juni t/m 7 juli	UNIPTF	IV	00/6342	20	29	IDL

JULI

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
2 - 4	Slovenië project	ES	00/6696	4	19	Oostenrijk
27 juni t/m 7 juli	UNIPTF-83	IV	00/6342	Zie juni	Zie juni	IDL

AUGUSTUS

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
15 aug t/m 15 dec	LTD	IV	00/6301	67	9	IDL
21 aug t/m 15 okt	Leergang Iraanse diplomaten	IB		30	20	Clingendael
28 t/m 31	KCT-3	IV	00/6382	9	9	Bergen op Zoom
29 aug t/m 7 sep	CCB	IV	00/6331	12	17	Clingendael
28 - 30	TNO	IV		6	15	Clingendael
31	Strategiebijeenkomst RiZa	ES		3	18	Oudpoelgeest
31/8 - 1/9	Juniorteam Europa Centrum	ES		5	22	Clingendael

39 _____

SEPTEMBER

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
29 aug t/m 7 sep	CCB	IV	00/6331	Zie aug	Zie aug	Clingendael
11	Slovenië project	ES	00/6696	2	60	Slovenië
4 t/m 8	SFOR-9	IV	00/63	13	16	IDL
5 september	VWS simulatie	ES		2	25	Clingendael
11-15	Evaluatiemissie Mozambique	IB		10	1	Mozambique
12-14	Trainees BZK	ES	00/6640	6	14	Clingendael/ Brussel
14	Opening LOD 19	IB	00/6610	110	25	Clingendael
14 t/m 15	VROM Europa Cursus (1)	ES	00/6511	4	20	Clingendael
18 t/m 22	CONTCO-9	IV	00/6376	11	17	Clingendael
20 t/m 23	Slovenië	ES		6	10	Conferentie Den Haag
21 t/m 22	VROM Europa Cursus (2)	ES	00/6511	4	20	Brussel
25 t/m 29	LOD Leiden	IB	00/6610	-	-	Leiden
25 t/m 30	UNFICYP	IV	00/63	8	9	IDL
25 sept. t/m 27 okt.	GIM V&V	IB	00/6010	99	42	IDL
26 t/m 28	Trainees Justitie	ES		6	14	Clingendael/Brussel
28-29	Seminar Senter	IB		4	25	Clingendael

OKTOBER

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
2 - 4	Poolse ambtenaren	ES		5	15	Clingendael
3 - 5	SZW in Int. & Eur. Perspectief (1)	ES	00/6551	7	18	Clingendael
3 t/m 13	UNIPTF-85	IV	00/6344	21	24	IDL
6	Terugkommiddag LNV, EZ, V&W	ES	00/6536	1	15	Clingendael
11 - 12	SZW in Int. & Eur. Perspectief (2)	ES	00/6551	7	18	Brussel
12	HES Rotterdam	ES	00/	2	68	Clingendael
11 t/m 13	V&W Europese Unie	ES	00/6501	8	20	Best Western Zoetermeer
2 okt t/m 22 dec.	LBB	IB		120	28	Clingendael
23 t/m 25	VBDBAT	IV	00/6373	6	9	IDL
25 en 26	Beleidsseminar voor DGP van het Ministerie van V&W	ES	00/6502	3	11	Atlantic Hotel
27 oktober	Workshop carrousel	ES		1	75	VROM
31 okt	Casus Macedonië	IV	00/6410	2	15	IDL
31 okt t/m 10 nov	UNTSO-86	IV	00/6345	19	8	IDL

40

NOVEMBER

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
9	College Haarlem Business School	ES		1	50	Haarlem
9	Casus Macedonië	IV	00/6410	2	15	IDL
10	UNMEE	IV	00/6386	2	15	Clingendael
31 okt t/m 10 nov	UNTSO-86	IV	00/6345	Zie okt	Zie okt	IDL
13 t/m 15	UNTSO/Partnercursus	IV	00/6348	6	13	Clingendael
13 t/m 17	MAPE-4	IV	00/6361	10	8	IDL
14 t/m 16	Europa in Vogelvlucht	ES	00/6641	6	13	Clingendael/ Brussel
16 t/m 17	Effectief Opereren (LNV, EZ, V&W)	ES	00/6537	5	15	Clingendael
20 t/m 24	KCT-4	IV	00/6383	9	9	Bergen op Zoom
21 - 23	SZW Int/eur deel 1	ES		7	18	Clingendael
22	UNMEE	IV	00/6386	2	15	Clingendael
27 nov t/m 1 dec	ECMM-87	IV	00/6346	10	6	Clingendael
27 - 28	SIN	IB	00/6205	5	24	Clingendael

DECEMBER

Datum:	Cursus:	Cluster:	Projectnr:	Dagd.:	Deeln.:	Locatie:
30 nov - 1 dec	SZW int/eur deel 2	ES		4	18	Brussel
12 t/m 22	UNIPTF-88	IV	00/6347	20	28	IDL

Totaaloverzicht alle clusters	Aantal Dagdelen	Aantal Cursisten
Internationale Veiligheid	498	500
Internationale Betrekkingen en Diplomatie	698	359
Europese Samenwerking en Integratie	224	1199

c Missies, Conferenties, Trainingen en Bezoekersprogramma's van het bureau Externe Betrekkingen

10-12 januari	Practicum Onderhandelen TEMPUS, studenten, Universiteit Ljubljana
15-16 januari	Practicum Onderhandelen CROSS, Hongaarse ambtelijke top, Eger
25 januari	Interactieve Lezingen, Nederlandse belangstellenden, ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag
29-30 januari	Conferentie Biologische Wapens deskundigen i.s.m. ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag
31 januari	Practicum Onderhandelen, Kolonels, Instituut Defensie Leergangen, Rijswijk
3 februari	Ontmoeting tussen Bulgaarse en Clingendaelse veiligheidsdeskundigen
4 februari	Rondetafel Onderhandelen, nationale experts van de internationale PINgroep, Instituut Clingendael
5-11 februari	Inceptiemissie SENTER, Roemeense ambtenaren, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Boekarest
11 februari	Conferentie, The Stockholm Network, Instituut Clingendael
16 februari	Gesprek en lunch Ambassadeur van Tunesië, Clingendael
18 februari	Practicum Onderhandelen, Mozambikaanse ambtenaren/academici Instituut Clingendael
23 februari	Gesprek en lunch ambassadeur van Libië, Instituut Clingendael
24-28 februari	PIN-conferentie, inclusief lezing, onderhandelingsdeskundigen, Laxenburg
1 maart	Bezoek groep internationale studenten (Internationale Betrekkingen en Internationaal Recht) Institute of Social Studies, Instituut Clingendael
2 maart	Bezoek van een aantal leden Tjechische Senaat, Instituut Clingendael
5-19 maart	Inspectiemissie TACIS, Mongoolse ambtenaren/academici, IAMD Ulaanbaatar
23 maart	Conferentie 'Brasil 500 Anos', academici/diplomaten/ambtenaren, Instituut Clingendael i.s.m. Universiteit Leiden
23-24 maart	Practicum Onderhandelen, diplomaten en studenten, DSP Universiteit Leicester

24 maart	Bezoek van een aantal leden van het Tjechische Parlement, InstituutClingendael
27-28 maart	Practicum Onderhandelen, Centraal-Europese diplomaten, Instituut Clingendael
28 maart	Bezoek Prof. Marie Muller, University of Pretoria, Instituut Clingendael
6 april	Bezoek Mr. Mdluli, Minister of Public Service and Information, Swaziland i.s.m. Afdeling Opleidingen, Instituut Clingendael
7 april	Rondetafelbijeenkomst, Chinese Vereniging voor de Verenigde Naties, Instituut Clingendael
8-13 april	Practicum Onderhandelen, Ierse diplomaten/ambtenaren, ministerie van Buitenlandse Zaken, Dublin
13 april	Bezoek Viatcheslav Pogrebensky, Director Israeli Mass Migration Institute
14 april	Practicum Internationaal Onderhandelen, toekomstige militaire attaché's, Instituut Clingendael
17 april	Rondetafelbijeenkomst Internationale Veiligheid, Canadese/Nederlandse ambtenaren/academici, Clingendael i.s.m. Ministerie van Buitenlandse Zaken
18 april	Bezoek Dr. Richard Jones, Welsh Centre for International Affairs Instituut Clingendael
19 april	Practicum Onderhandelen, Nederlandse ambtenaren, Instituut Clingendael
10 mei	Practicum Internationaal Onderhandelen, Poolse diplomaten, EIPA Maastricht
10 mei	Rondetafelbijeenkomst met Ján Figel, Staatssecretaris Buitenlandse Zaken, Slowakije, Instituut Clingendael
11 mei	Practicum Internationaal Onderhandelen, buitenlandse studenten, AIESEC, Kerkrade
12 mei	Practicum Internationaal Onderhandelen, Poolse gemeente-ambtenaren, Instituut Clingendael
1 4-16 mei	Bijeenkomst Opleidingscoördinatoren van EU-lidstaten, Lissabon
21 mei-4 juni	Uitvoeringsmissie TACIS, Mongoolse ambtenaren/academici, IAMD Ulaanbaatar
1 juni	Practicum Internationaal Onderhandelen, Mongoolse diplomaten, MFA Ulaanbaatar

2 juni	Practicum Internationaal Onderhandelen, Mongoolse ondernemers, MFA Ulaanbaatar
19 juni	Studiebezoek groep Amerikaanse studenten economie, Instituut Clingendael
20 juni	Rondetafelbijeenkomst vooruitzichten Hong Kong, ondernemers, Mw Anson Chan, Chief Secretary for the Hong Kong Administration, Instituut Clingendael
27-28 juni	Practicum Internationaal Onderhandelen, Centraal-Europeaanen, Instituut Clingendael
29 juni	Presentatie 'World Disaster Report', Nederlandse Rode Kruis, Instituut Clingendael
29-30 juni	Practicum Internationaal Onderhandelen, Centraal-Aziaten, Instituut Clingendael
30 augustus	Practicum Internationaal Onderhandelen, studenten, Otmuchow, Polen
1 september	Practicum Internationaal Onderhandelen, Iraanse Diplomaten Instituut Clingendael
7 september	Bezoek Mr. Potocnik, Hoofdonderhandelaar EU, Slovenië
12 september	Practicum Internationaal Onderhandelen, Iraanse Diplomaten Instituut Clingendael
14 september	Ontvangst Knesset delegatie i.s.m. ministerie van Buitenlandse Zaken
18-20 september	International Forum on Diplomatic Training, directeuren, Washington DC
18 september	Practicum Internationaal Onderhandelen, Johns Hopkins University, Washington DC
20 september	Practicum Internationaal Onderhandelen, Foreign Service Institute, Washington DC
22 september	Lezing ZE de heer Borys Tarasyuk, minister van Buitenlandse Zaken, Ukraine, Instituut Clingendael
25 september	Bezoek Mr. Radek Kohl, Institute for International Relations of the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic
2-3 oktober	Practica, Instituut Defensie Leergangen, Rijswijk
4 oktober	Studiebezoek Mr. Jayasumana Dissanayake, Secretary Chief Government Whip of the House of Parliament, Sri Lanka
4 oktober	Bezoek Mr. G. Eger, Plv. Hoofd Cultuur, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Hongarije

6-10 oktober	PIN-bijeenkomst, inclusief training, onderhandelingsdeskundigen, Peking
15-18 oktober	Studiebezoek Dr. Hamid Rahimian, Institute for Trade Studies and Research, Teheran, Iran, Instituut Clingendael
19 oktober	Lezing Conferentie over Oman, Europees Parlement, Brussel
30-31 oktober	Practicum Onderhandelen, Duitse Diplomaten, Diplomatieke Academie, Bonn
1-2 november	Practicum onderhandelen diplomaten uit transitie-landen, Instituut Clingendael
7 november	Practicum Onderhandelen, Nederlandse ambtenaren, Instituut Clingendael
6-8 november	Practicum Internationaal Onderhandelen, ministerie van Buitenlandse Zaken
10 november	Practicum Internationaal Onderhandelen Officieren 'Peacekeeping' Instituut Clingendael
16 november	Practicum Internationaal Onderhandelen, Ambtenaren, Instituut Clingendael
17 november	Grieks-Nederlandse Rondetafel Conferentie, Instituut Clingendael
20 november	Practica Internationaal Onderhandelen, Oosteuropese diplomaten, Instituut Clingendael
22 november	Practicum Internationaal Onderhandelen, Officieren 'Peacekeeping'
24 november	Practica Internationaal Onderhandelen, Oosteuropese diplomaten, Instituut Clingendael
30 november	Bijeenkomst Dick Scherpenzeel Stichting, 'De ramp van de media'
3-7 december	Practicum Internationaal Onderhandelen plus Study Tour, Junior Diplomats, Oxford Foreign Service Programme, Instituut Clingendael
4 december	Werkbezoek Buitenland Commissie Vlaams Parlement, Instituut Clingendael
18-19 december	Practicum Internationaal Onderhandelen, studenten Universiteit Ljubljana, Slovenië

d Uitgebrachte Literatuurlijsten van Bibliotheek & Documentatie

- Azië
- Biologische en Chemische wapens
- Bondsrepubliek Duitsland
- Buitenlands- en veiligheidsbeleid van de Verenigde Staten van Amerika
- China (incl. Hong Kong) en Taiwan
- English literature on Dutch foreign- and security policy
- Europese integratie
- Externe betrekkingen van de Europese Unie
- Internationale onderhandelingen en onderhandelingstechnieken/
diplomatieke betrekkingen
- (lidstaten van) het Gemeenebest van Onafhankelijke Staten en van de
Baltische Republieken
- Midden- en Oost-Europa
- Midden-Oosten en Noord-Afrika
- Het Milieuvraagstuk
- Nationaliteiten- en minderhedenvraagstukken
- NAVO
- Nederland en de Europese Unie/Samenwerking
- Nederland en ontwikkelingssamenwerking
- Nederlands buitenlands beleid
- Nederlandse defensie- en veiligheidspolitiek
- Ontwikkelingsvraagstukken
- OVSE/CVSE
- Polemologie/Leer van de internationale betrekkingen
- Proliferatie/non-proliferatie
- Sub-Sahara Afrika/Zuidelijk Afrika
- Verenigde Naties
- Verenigde Naties: gespecialiseerde organisaties en programma's
- Vluchtelingen- en migratieproblematiek
- Vredeshandhaving en humanitaire interventie
- Wapenbeheersing
- Wapenproductie en -handel
- (West-) Europese veiligheid

Documentatiemappen in 2000 samengesteld door bureau Bibliotheek & Documentatie

Voor *externe verspreiding* werden in 2000 de volgende documentatiemappen samengesteld:

Voormalig Joegoslavië/ samenstelling Mw A.C. Molenaar.

Deel 18a: Nederland-Voormalig Joegoslavië: kranten- en tijdschriftartikelen, Tweede Kamerstukken en een literatuurlijst (juli-december 1999): 257 p.

Deel 18b: Het Kosovo-conflict: kranten- en tijdschriftartikelen (juli-december 1999), met literatuurlijst: 255 p.

Deel 18c: Het Kosovo-conflict: documenten van internationale organisaties (juli-december 1999), met literatuurlijst: 210 p.

Deel 18d: Bosnië-Herzegovina, Kroatië: documenten (juli-december 1999): 247 p.

Deze mappen bevatten VN-documenten, krantenknipsels, tijdschriftartikelen en een literatuurlijst en een lijst van relevante VN-documenten. De serie is gestart in augustus 1992; ieder deel sluit op het voorgaande deel aan.

Voor *interne verspreiding* werden de volgende documentatiemappen samengesteld:

- Romania and expansion of the European Union (februari 2000), samenstelling Mw A.C. Molenaar
- EU veiligheidspolitiek (juli 2000), samenstelling Mw S. van Ankeren en Mw A.C. Molenaar

Internetgidsen samengesteld door bureau Bibliotheek & Documentatie

- **Wegwijzer Internationaal op Internet** voor de Internationale Spectator, samengesteld door Mw S. van Ankeren
Juni 2000: Algemene landeninformatie
December 2000 over Wapenbeheersing/non-proliferatie/massavernietigingswapens en internationale veiligheid.
- **Library Research Tutorial** voor studenten van het ISRI in Mozambique, samengesteld door Mw S. van Ankeren, november 2000.
- **Internet Research Manual** voor ADEPT-Social Affairs/Employment 15
January-2 February 2001, samengesteld door Mw S. van Ankeren
- **Webguide to Information on International Relations**, samengesteld door Mw S. van Ankeren. Ong. eens in de twee maanden wordt deze bijgewerkt en verspreid onder de medewerkers.
- Ten behoeve van het cluster Europese Integratie worden voor elke cursus **internetgidsen op maat** samengesteld.

Bureau Bibliotheek & Documentatie - Abonnementen 2000:

Kranten: 23 abonnementen waarvan 2 dubbel; International Herald Tribune en Volkskrant.

Tijdschriften:	1998	1999	2000
betaald	112	102	100
ruil	48	43	38
gratis	103	91	87
lidmaatschap	4	3	1
Totaal	267	239	226

Standing orders:	1998	1999	2000
betaald	62	58	71
ruil	7	6	6
gratis	63	60	65
lidmaatschap	2	2	-
Totaal	134	126	142

 48

Catalogusinvoer	1998	1999	2000
boeken:	969	959	1073
tijdschriftartikelen:	1793	1574	1864
hoofdstukken:	327	87	152
Totaal	3089	2620	3089

e Optreden elders

Clingendael medewerkers hebben, behalve in het eigen Instituut, lezingen/colleges gehouden voor de volgende organisaties:

- 4-mei Herdenking, Nijmegen
- AIESEC, Rolduc
- Alumni, Utrecht
- Baltic Defensie College, Tartu
- Bangladesh Institute of International and Security Studies, Dhaka
- Belgisch-Nederlandse Vereniging, Antwerpen
- Belgische Vereniging voor de VN, Brussel
- Benelux Parlement, Den Haag
- Binnenlandse Veiligheidsdienst
- CIDIN, Nijmegen
- Cunera, Utrecht
- De Baak, Noordwijk
- De Balie, Amsterdam
- Diplomatieke Academie, Bonn
- Diverse Hongaarse Ministeries, Eger
- Duits-Nederlandse Legerkorps, Munster
- Duitslandstudies, Nijmegen
- Educatief Centrum 'Hotel De Wereld', Wageningen
- Erasmus Universiteit
- ESD
- Europees Instituut voor Bestuurskunde, Maastricht
- Europees Parlement, Brussel
- Federaal Adviescomité voor Europese Aangelegenheden in het Belgisch Parlement, Brussel
- Foreign Service Institute of the Department of State, Washington
- Felix Meritis, Amsterdam
- Global Forum, Tokio
- GroenLinks
- Hospitaal van de Russische Ambassade, Ulaanbaatar
- IDPAD
- Ithath Universiteit Leuven
- Institute of Administration and Management Development, Ulaanbaatar
- Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg
- Institute of Social Studies, Den Haag
- Instituut Defensie Leergangen, Rijswijk
- International Christian Fellowship, Leiden
- International Forum on Diplomatic Training, Washington
- International Model United Nations, Alkmaar
- International Model United Nations, Den Haag
- IPSA, Quebec, Canada
- ISEI/VNO

- Johns Hopkins Universiteit, Washington
- Jonge Socialisten, Groningen
- JOVD, Utrecht
- KMA, Breda
- Koninklijk Hoger Defensie Instituut, Brussel
- Kosovo-Beraad, Utrecht
- Kring Internationale Betrekkingen, Amsterdam
- Legermuseum, Delft
- Lions Club, Deventer-Zuid
- MATRA, Boekarest
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, Boekarest
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, Dublin
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, Lissabon
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, Ulaanbaatar
- Mitrooica, Vught
- Monitoring NOS Journaal
- NATO Defense College, Rome
- NGIZ
- Noord-Nederlands Toncel, Groningen
- North Atlantic Treaty Association, Budapest
- Nove, Schiedam
- PKNV
- Premium Erasmianum, Den Bosch
- Provinciaal Bestuur van Opole, Otmuchow
- PvdA Fractie adviesgroep
- Royal Tropical Institute, Amsterdam
- Stedenband Den Haag-Warschau
- Stiftung Wissenschaft und Politik, Praag
- Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Nijmegen
- Studium Generale, Groningen
- Studium Generale, Utrecht
- Taakgroep Nieuwe Dreigingen
- TEPSA, Brussel
- TNO, Den Haag
- UNISCA, Amsterdam
- Universiteit van Amsterdam
- Universiteit van Beijing
- Universiteit van Leicester
- Universiteit van Leiden
- Universiteit van Ljubljana
- Universiteit van Rotterdam
- Universiteit van Twente
- Universiteit van Ulaanbaatar
- Universiteit van Utrecht
- URIOS, Utrecht

- Van Heutsz, Amsterdam
- Vereniging 'Het Poppenspel', Aerdenhout
- Vereniging Officieren Verbindingsdienst, Soesterberg
- Vereniging van Consularis, Rotterdam
- Vredescafé, Amstelveen
- Vrouwengezelschap, Wassenaar
- WICC, Wageningen

II INDIVIDUELE BIJDAGEN

STAF CLINGENDAEL

Van een substantiële publicatie is sprake indien deze in wetenschappelijk en/of beleidsmatig opzicht nieuwe gezichtspunten oplevert. Voorts spelen omvang en veronderstelde duurzaamheid een rol.

Directie

Staden, A. Van

- substantiële publicaties*
- ‘Same Bed, Same Dreams? Europe’s Search for Autonomy in International Security, in: *Bologna Center Journal of International Affairs*. (3)1, Spring 2000, p. 17-29
 - ‘Machtsverhoudingen in de wereld van overmorgen’, in *Internationale Spectator*, (54)1, januari 2000, p. 8-12
 - ‘Hacia una política de seguridad y defensa europea’, in: *Política Exterior* 76, Julio/Augusto 2000, p. 95-106 (i.s.m. B. Kreemers)
 - *Towards a European Strategic Concept*, (The Hague: The Clingendael Institute, October 2000), 42 p. (i.s.m. C. Homan, B. Kreemers, A.E. Pijpers en R. de Wijk)
 - ‘Het vergezicht van de Europese federatie’, in: *Internationale Spectator*, in (54)9, september 2000, p. 415-419
- voorts*
- ‘Inleiding’, in Jan Melissen (red.), *Europese diplomatie. In de schaduw van Westfalen*, (Assen: Van Gorcum, 2000), p. 9-14 (i.s.m. Jan Melissen)
 - ‘A Dutch view on CFSP, in Antonio Missiroli (ed.), *Making the Common foreign and Security Policy Work*, (Stockholm: The Swedish Institute of International Affairs, 2000), p. 7-74
 - ‘The evolution of multilateral diplomacy’, in: Myrzatai Zholdasbekov (ed.), *Kazakhstan and the World Community*, (Almaty: Daik-Press, 2000), p. 113-117
 - ‘Preface’, in: Pitou van Dijck and Gerrit Faber (eds.), *The External Economic Dimension of the European Union*, (The Hague/London/Boston: Kluwer Law International, 2000), p. ix-xi
 - voorzitterschap van tien internationale en nationale conferenties
 - gastlezingen o.a. in Rome, Bologna en Singapore
 - hoofdredacteur *Internationale Spectator*
 - lid Adviesraad Instituut Defensie Leergangen te Rijswijk
 - lid bestuur stichting tijdschrift Vrede en Veiligheid

- voorzitter en lid curatoria van drie bijzondere leerstoelen
- 12 optredens als docent voor Clingendael-cursussen en seminars
- diverse interviews aan media

Meerts, P.W.

substantiële publikaties

- ‘Entrapment in International Negotiation’, paper for the Steering Committee of the Processes of International Negotiation (PIN) Network, Laxenburg, September 2000, 27 p.
- ‘Turning Point Westphalia’, paper, ibidem, Laxenburg, December 2000, 32 p.
- ‘Simulating Topical Diplomatic Negotiation’, in: *Kazakhstan and the World Community*, M. Zholdasbekov (ed), Almaty, 2000, Daik-Press, p. 76-89
- ‘The Role of the Diplomatic Academy of Kazakhstan’, ibidem, p. 126-133
- ‘Mongolia in the World’, in: *Journal of Foreign affairs & Studies*, Vol 3 (166), 3/2000, p. 82-89
- ‘Onderhandelen in Münster’, in: *Europese Diplomatie, In de Schaduw van Westfalen*, Jan Melissen (ed.), Uitgeverij Van Gorcum, Assen, p. 77-86

54

voorts

- 80 dagdelen trainingen in internationaal onderhandelen in Clingendael (37), in Nederland (14), in het buitenland (29): Beijing, Boekarest, Bonn, Dublin, Eger, Leicester, Ljubljana, Otmuchow, Ulaanbaatar, Washington
- 50 dagdelen advisering in het buitenland over diplomatieke opleidingen in Boekarest (BZ), Lissabon (EU) en Ulaanbaatar (EU)
- 4 dagdelen lezingen in Brussel, Den Haag en Laxenburg
- 2 interviews en 1 krantenartikel
- lid ‘International Forum on Diplomatic Training’
- lid ‘Steering Committee of the Processes of International Negotiation (PIN) Network’
- lid Bestuur Nederlandse Vereniging voor de Verenigde Naties
- lid adviesraden van de Diplomatieke Academies van Oman en Usbekistan
- Honorary Visiting Fellow of the Diplomatic Studies Programme of the University of Leicester

Wetenschappelijk adviseur

Labohm, H.H.J.

- substantiële publicaties*
- Terugblik en vooruitblik op ‘grenzen aan de groei’, in: *Internationale Spectator*, januari 2000
 - Report of the Clingendael Conference ‘Scenarios Europe 2010. Five Possible Futures for Europe’, (ed), 01.02.00
 - ‘The Netherlands’ Polder Model; Does it offer any clues for the solution of Europe’s socio-economic flaws?’ Co-editor and co-author of the report of an international workshop, published in the series ‘*Monetaire Monografieën*’ by ‘De Nederlandsche Bank’, February 2000
 - Good work in the Polder. Contribution to ‘Liberal Thought and Practice - A view from The Netherlands’, International Secretariat of the Dutch Liberal Party and the Telders Foundation, March 2000
 - ‘Extra groeiimpuls door deregulering’, in *Liberaal Reveil*, april 2000
 - ‘Economic Aspects’. Contribution to ‘The Vitality of The Netherlands’, edited by Armand Clesse and Herman van Gunsteren. Luxembourg Institute for European and International Studies, 1999 (verschenen in juni 2000).
 - ‘Hogere arbeidsparticipatie: ja. Amerikaanse toestanden: nee’, in *Liberaal Reveil* 3, juni 2000
 - Rapport du Colloque Franco-Néerlandais: ‘Intégration européenne: Coopération renforcée, Noyau dur, Coopération militaire et industrielle’, Clingendael, 09.10.00
 - Klonering van het westerse maatschappijmodel, in *Liberaal Reveil*, oktober 2000.
 - Rapport de la Conférence Franco-Néerlandaise ‘La Présidence française de l’UE’, Clingendael, 31.10.00
 - ‘De EMU door een rode bril’, in *Liberaal Reveil* (6), december 2000
- voorts*
- 34 voordrachten in binnen- en buitenland
 - 16 krantenartikelen
 - 6 interviews
 - 4 voorzitterschappen
 - 3 conferenties georganiseerd
 - lid redactie *Liberaal Reveil*
 - lid Commissie Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking VVD

Afdeling Onderzoek**Aspesslagh, R.**

- substantiële publikaties*
- ‘België en Nederland in Beeld’, een empirisch onderzoek in opdracht van de Belgisch-Nederlandse Vereniging, i.s.m. diverse instituten, mei 2000, 89 p.
 - ‘Lustrumboek Benev 2000’, samenvatting rapport Instituut Clingendael België - Nederland, p. 12-28

- voorts*
- 7 overige publicaties (inclusief 2 dagbladartikelen)
 - 7 maal optreden als inleider of forumlid
 - 4 dagdelen onderwijs (waarvan 1 extern)
 - 14 interviews aan schrijvende pers
 - 8 interviews aan radio
 - 8 interviews aan tv
 - wetenschappelijk secretaris van de Stichting ter bevordering van Duitsland studiën in Nederland
 - stagebegeleiding (S. Harten)

Frerks, G.E.

(40 procent)

- substantiële publicatie*
- Report ‘The Netherlands and Sri Lanka, Dutch Policies and Interventions with regard to the Conflict in Sri Lanka’ (i.s.m. Mathijs van Leeuwen), August 2000, 119 p.

- voorts*
- 9 overige publicaties
 - 11 maal optreden als inleider of forumlid
 - 12 dagdelen onderwijs (waarvan 9 extern)
 - 5 interviews aan schrijvende pers
 - 3 interviews aan radio
 - 1 interview aan tv
 - lid Raad van Advies DRA
 - bijzonder hoogleraar Universiteit Wageningen
 - lid van de Wetenschappelijke Raad van Advies Afrika Studie Centrum
 - werkomité ochtendprogramma Herdenking Capitulaties 1945

Goor, L. van de

- substantiële publicaties*
- ‘Conflict Prognosis: A Conflict and Policy Assessment Framework’ (i.s.m. Mw S. Verstegen), June 2000, 90 p.
 - ‘The Netherlands and Afghanistan. Dutch Policies and Interventions with regard to the Civil War in Afghanistan’ (i.s.m. M. van Leeuwen), November 2000, 111 p.

- voorts*
- voorzitter Ondernemingsraad van Clingendael

Haar, B. ter

(februari t/m juli)

substantiële publicaties

- ‘Peace or Human Rights? The dilemma of humanitarian intervention’, Clingendael Study 11, August 2000, 82 p.

voorts

- 1 dagdeel onderwijs (extern)

Hoetjes, B.J.S.

substantiële publicaties

- ‘De kreukbare overheid, essays over integriteit in Nederland’, Lemma BV, Utrecht, 2000, 184 p.
- ‘Het Europees Parlement moet terug naar de burgers - naar een nieuw mandaat voor de Nederlandse Europarlementariërs’, in: *Internationale Spectator*, juni 2000, p. 301-304
- ‘Die Niederländische Territorial-verwaltung im Übergang zum 21sten Jahrhundert Gemeinde, Provinzen und Wasserbehörden 1999-2000’, in: *Tübingen Jahrbuch des Föderalismus*, p. 234-250
- ‘Het tussenbestuur en het buitenland, de Nederlandse provincies en Europa’, Clingendael Notitie 13, november 2000, 65 p.

voorts

- 10 overige publicaties (inclusief 2 dagbladartikelen)
- 24 maal optreden als inleider of forumlid
- 12 dagdelen onderwijs
- 19 interviews aan schrijvende pers
- 14 interviews aan radio
- 6 interviews aan tv
- lid Klankbordgroep Gemeente Den Haag
- co-chair werkgroep Supranational Federalism, IPSA-Research Committee on Comparative Federalism
- lid Commissie Onderwijs, Vakcentrale Unie-MHP
- bijzonder hoogleraar Universiteit Maastricht

Homan, C.

(60 procent)

substantiële publicaties

- ‘European Views on Comprehensive Security’, in: *Comprehensive Security in Asia*, Kurt W. Radtke & Raymond Feddema (eds.), Koninklijke Brill NV, Leiden, 2000, p. 425-447
- ‘National Missile Defense: een splijtzwam tussen Europa en de Verenigde Staten’ (i.s.m. B. Kreemers), in: *Jaarboek Vrede en Veiligheid 2000*, Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, KU Nijmegen 2000, p. 142-165
- ‘A Dutch hope: Towards a greater coherence’, in: *The Northern EU, National Views on the Emerging Security Dimension*, Gianni Bonvicini, Tapani Vachtorenta & Wolfgang Wessels

- (eds.), The Finnish Institute of International Affairs, Helsinki, Institut für Europäische Politik, Berlin, 2000, p. 183-194
- Defensienota 2000: marine krimpt in en breidt uit', in: *Maritiem Journaal 2000*, WYT Uitgeefgroep, Rotterdam, 2000, p. 65-74
- Verenigde Staten handhaaft mondiale orde en rust', in: *Ibid*, p. 92-100
- 'Civiele taken: de krijgsmacht als vangnet', in: *JASON Magazine*, nummer 3, 2000, p. 22-27
- 'Towards a European Strategic Concept' (i.s.m. A. van Staden, B. Kreemers, A. Pijpers, R. de Wijk), Clingendael A-4 publicatie, November 2000, 43 p.
- 'OSCE and Comprehensive Security', in: *Kazakhstan and the World Community*, M. Zholdasbekov (ed.), Daik-Press, Almaty, 2000, p.189-215
- 'NMD: de Amerikaanse Waterlinie' (i.s.m. B. Kreemers), Clingendael A-4 publicatie, mei 2000, 57 p.

voorts

- 22 overige publicaties (inclusief 15 dagbladartikelen)
- tweemaandelijks column in ARMEX-defensie magazine
- 23 maal optreden als inleider of forumlid
- 37 dagdelen onderwijs (waarvan 26 extern)
- 66 interviews aan de radio
- 16 interviews aan de tv
- voorzitter van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap (tot 1-08-2000)
- lid van het dagelijks bestuur Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken (vanaf 1-07-2000)
- bestuurslid van de 'Foundation for War Studies'
- lid Helsinki Comité
- lid van de redactie 'Helsinki Monitor' (vanaf 1-10-2000)
- lid Programma Adviesraad TNO Technische Menskunde
- lid van de redactiecommissie Jaarboek Maritiem Journaal
- lid International Institute for Strategic Studies
- lid Royal United Services Institute for Defence Studies

Kreemers, B.

substantiële publicaties

- 'NMD: de Amerikaanse Waterlinie' (i.s.m. C. Homan), Clingendael A-4 publicatie, mei 2000, 57 p.
- 'Hacia una politica de seguridad y defensa europea' (i.s.m. A. van Staden), in: *Politica Exteria*, julio/agosto 2000
- 'De Europese kleren van de Duitse Keizer. De toekomst van de Bundeswehr', Clingendael A-4 publicatie, augustus 2000, 49 p.
- 'Towards a European Strategic Concept' (i.s.m. A. van Staden, C. Homan, A. Pijpers, R. de Wijk, Clingendael A-4 publicatie, November 2000, 43 p.

- ‘Europa en defensie: de volgende stappen’ (i.s.m. C. Homan), in: *Internationale Spectator*, december 2000, p. 596-601
- ‘National Missile Defense: een splijtzwam tussen Europa en de Verenigde Staten’ (i.s.m. C. Homan), in: *Jaarboek Vrede en Veiligheid 2000 Internationale veiligheidsvraagstukken in het Nederlands Perspectief*, p. 143-163

voorts

- 19 overige publicaties (inclusief 9 dagbladartikelen)
- 6 maal optreden als inleider of forumlid
- 7 dagdelen onderwijs
- 4 interviews aan schrijvende pers
- 2 interviews aan radio
- 2 interviews aan tv

Leeuwen, M. van

substantiële publicaties

- ‘Terrorisme na 2000: trends en dwaalsporen’, in: *Internationale Spectator*, januari 2000, p. 16-19
- ‘Terrorisme als "nieuwe dreiging"', in: *Vrede en Veiligheid*, 29 (1), 2000, p. 29-47
- ‘Crying Wolf? Assessing unconventional terrorism’, *Clingendael Study 12*, September 2000, 78 p.
- ‘American leadership in world affairs after the November 2000 elections’, in: *Atlantisch perspectief 2000 7/8 2000*, volume 24, p. 10-15

voorts

- 2 overige publicaties
- 4 maal optreden als inleider of forumlid
- 14 dagdelen onderwijs (waarvan 6 extern)
- 7 interviews aan schrijvende pers
- 11 interviews aan radio
- 3 interviews aan tv
- lid Dagelijks Bestuur Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken
- lid Commissie Vrede en Veiligheid van de Adviesraad Internationale Vraagstukken

Leurdijk, D.A.

substantiële publicaties

- ‘Survey of Scholarly Work on Multilateralism: The Netherlands’ (i.s.m. Monique Castermans-Holleman e.a.), in: *Multilateralism in Multinational Perspective. Viewpoints from Different Languages and Literatures*, James P. Sewell (ed.), United Nations University Press, p. 114-144, 2000
- ‘Is collective security through the UN still feasible’, in: *The Finnish Yearbook of International Law*, p. 47-54

- 'Het Kosovo model: De wederopbouw van een provincie', in: *Jaarboek Vrede en veiligheid 2000 Internationale Veiligheidsvraagstukken en het Nederlands Perspectief*, p. 102-123
- NATO as a Subcontractor to the United Nations. The Cases of Bosnia and Kosovo, in *NATO after Kosovo*, Rob de Wijk, Bram Boxhoorn, Niklaas Hoekstra (eds.), Tilburg University Press, 2000, p. 121-138

voorts

- 5 overige publicaties (inclusief 2 dagbladartikelen)
- 26 maal optreden als inleider of forumlid
- 24 dagdelen onderwijs (waarvan 4 extern)
- 28 interviews aan schrijvende pers
- 74 interviews aan radio
- 24 interviews aan tv
- extern Adviseur Commissie-Bakker - Tijdelijke Commissie Besluitvorming Uitzendingen
- lid van de Commissie Vrede en Veiligheid van de Adviesraad Internationale Vraagstukken
- lid Raad van Advies van de Logistics Support Group (LSG)
- lid redactie 'International Peacekeeping'
- lid Taakgroep Vredesondersteuning en conflictpreventie

60

Linde, J.G. van der

(60 procent)

substantiële publicaties

- 'Wereldleiders staan voor moeilijke keuze', in: *Internationale Spectator*, januari 2000, p. 35-37
- 'Analysis of the impact of the Kyoto-Protocol on the export revenues of Opec Member States and on the oil import requirements of Non-Annex I countries', NOP (i.s.m. ECN; N.H. van der Linden, P. Lako, S.N.M. van Rooyen), p. 47, eindrapport mei 2000
- 'OPEC's Struggle to stabilise the oilmarket and the world community', in: *Kazakhstan Yearbook of International Relations*, March 2000, p. 145-153
- 'How do we get OPEC closely involved with global climate policy?' (i.s.m. Nico van der Linden), in: *Change* 53, August-September 2000, p. 1-4
- 'Bakkeleien om Olie', oratie (Universiteit Leiden, 10 oktober 2000)

voorts

- 2 overige publicaties (inclusief 1 dagbladartikel)
- 4 maal optreden als inleider of forumlid
- 21 dagdelen onderwijs (waarvan 11 extern)
- 17 interviews aan schrijvende pers

- 26 interviews aan radio
- 17 interviews aan tv
- bijzonder hoogleraar Universiteit Leiden

Meulen, J.W. van der
substantiële publicaties

- 'Migration and Minorities: challenges for the EU, dilemma's for liberals', in: *Liberal Thought and Practice, a view from the Netherlands*, maart 2000, 8 p.
- 'De verplichte uitwisseling van Griekse en Turkse bevolkingsgroepen in de jaren '20. Lessen voor vandaag en morgen', Clingendael A-4 publicatie, november 2000, 42 p. (ook in het Engels verschenen)
- 'Polen en de Europese Unie', in: *Internationale Spectator*, december 2000, p. 606-611

voorts

- 7 maal optreden als inleider of forumlid
- 28 dagdelen onderwijs
- 55 interviews aan schrijvende pers
- 65 interviews aan radio
- 13 interviews aan tv
- lid Bibliotheekcommissie Instituut Clingendael

Osinga, F.P.B.
(vanaf juli)

- 60 dagdelen onderwijs (IDL)

Pijpers, A.E.

(60 procent Instituut Clingendael, 40 procent docent Internationale Betrekkingen, Universiteit Leiden)

substantiële publicaties

- 'Do the Six have a role to play in the promotion of differentiated integration?', in: *Intégration européenne: coopération renforcée, noyau dur, coopération militaire et industrielle*. Rapport du Colloque Franco-Néerlandais, Hans H.J.Labohm (ed.), Clingendael A-4 publicatie, oktober 2000, p. 4-14
- 'Towards a European Strategic Concept' (i.s.m. A. van Staden, C. Homan, B. Kreemers en R. de Wijk, Clingendael A-4 publicatie, November 2000, 43 p.
- 'On Cores and Coalitions in the European Union. The Position of Some Smaller Member States', Alfred Pijpers (ed.), Clingendael Notitie 14, December 2000, 196 p.
- 'Editor's Introduction', in: *On Cores and Coalitions in the European Union. The Position of Some Smaller Member States*, Clingendael Notitie 14, December 2000, p. 5-12
- 'Afterthought and Perspective', in: *On Cores and Coalitions in the European Union. The Position of Some Smaller Member States*, Clingendael Notitie 14, December 2000, p. 185-194

voorts

- ‘Die Niederlande’, in: Werner Weidenfeld, Wolfgang Wessels (Hrsg.), *Jahrbuch der Europäischen Integration* 1999/2000, Bonn, Europa Union Verlag, p. 359-365
- 3 overige publicaties
- 10 maal optreden als inleider of forumlid
- lid EBN-werkgroep ‘De IGC-2000’. Bijdrage aan het gelijknamige rapport, Den Haag, juni 2000, 25 p.
- 25 dagdelen onderwijs
- 7 interviews aan schrijvende pers
- 16 interviews aan radio
- 2 interviews aan tv
- vice-voorzitter en secretaris a.i. Stichting Interdisciplinaire Studiegroep Europese Integratie (ISEI), Den Haag
- lid Assemblee van de Trans European Policy Studies Association (TEPSA), Brussel
- stagebegeleiding (Mw L. van Zalinge en P. van Grinsven)

Raven, S.

(40 procent)

(t/m maart)

substantiële publicatie

- ‘Grüne Politik in Deutschland und in den Niederlanden’, Redaktion: Susanne Raven, Clingendael A-4 publicatie, januari 2000, 38 p.

Rood, J.Q.Th.

substantiële publicaties

- ‘De Europese Unie als toekomst?’, in: *Internationale Spectator*, januari 2000, p. 12-15
- ‘Transatlantic economic relations in a new era’, in: *The external economic Dimension of the European Union*, P. van Dijck and G. Faber, 2000, p. 177-193
- ‘Naar een intergouvernementele Europese Unie?’, in: *Internationale Spectator*, juni 2000, p. 289-294
- ‘Themanummer Internationale Politieke Economie’, in: *Vrede en Veiligheid*, (Redactie i.s.m. W. Hout en Mw M. Sie), jrg. 29, nr. 2, 2000, p. 178-316
- ‘De Internationale Politieke Economie als discipline, Een inleiding op het thema’, in: *Vrede en Veiligheid* (Redactie i.s.m. W. Hout en Mw M. Sie), jrg. 29, nr. 2, 2000, p.178-210
- ‘De politieke finaliteit van het Europese integratieproces’, in: *Vrede en Veiligheid* tijdschrift voor Internationale vraagstukken, jrg. 29, nr. 4, 2000, p. 554-574
- ‘De Europese Unie binnen de wereldeconomie: Blok of partner?’, in: *Jason Jubileumboek* 1975-2000, p. 38-48

- voorts
- 3 overige publicaties (inclusief 2 dagbladartikelen)
 - 11 maal optreden als inleider of forumlid
 - 63 dagdelen onderwijs (waarvan 25 extern)
 - 3 interviews aan schrijvende pers
 - 3 interviews aan radio
 - lid Commissie Europese Integratie AIV (m.i.v. 1 september 2000)
 - voorzitter ISEI
 - bijzonder hoogleraar Universiteit Utrecht
 - stagebegeleider (Mw K. Adlouni)
 - Algemene Redactie Internationale Spectator
 - redactielid Transaktie Vrede en Veiligheid
- Veenstra, W.J.**
substantiële publicatie
- ‘Verkiezingswaarneming’, verslag seminar 25 oktober 2000, 14 p.
- voorts
- 3 overige publicaties
 - 2 maal optreden als inleider of forumlid
 - Adviescommissie Europese Politiek PvdA
- Verstegen, S.**
substantiële publicaties
- ‘Conflict Prognosis: A Conflict and Policy Assessment Framework’ (i.s.m. L. van de Goor), June 2000, 90 p.
 - ‘The Netherlands and Guatemala. Dutch Policies and Interventions in the Guatemalan Conflict and Peace’, December 2000, 92 p.
- voorts
- 1 maal optreden als inleider of forumlid
 - 0,5 dagdelen onderwijs
- Wijk, R. de**
substantiële publicaties
- ‘De Tweede Koude Oorlog’, in: *Internationale Spectator*, januari 2000, p. 38-41
 - ‘Pyrrhus in Kosovo of Hoe het Westen de oorlog niet kon winnen en zelfs bijna verloor’, Uitgeverij Mets en Schilt (Amsterdam), maart 2000, 256 p.
 - ‘Een “Rogue Superpower”’: Amerikaanse hegemoniale macht en de teloorgang van coöperatieve veiligheid’, oratie (Breda, Koninklijke Militaire Academie, 12 oktober 2000)
 - ‘Convergence Criteria: Measuring Input of Output’, in: *European Foreign Affairs Review*, vol. 5, issue 3, Autumn 2000, p. 397-417
 - ‘Towards a European Strategic Concept’ (i.s.m. A. van Staden, C. Homan, B. Kreemers, A. Pijpers, Clingendael A-4 publicatie, November 2000, 43 p.

- ‘Defensiesamenwerking in Europa: van Navo-macht naar Euroleger?’, *Jaarboek Vrede en Veiligheid* 2000, p. 176-192
- ‘Bondgenoten vechten niet’, in: *Aan het slagveld ontsnapt: over oorlogen die niet plaatsvonden*, A.W.M. Gerrits en J. de Wilde (red.), Zutphen, Walburg Pers, 2000, p. 183-198
- ‘Force Planning and Modernization: Developing Capabilities for the 21st Century’, in: *NATO and Southeastern Europe: Security Issues for the Early 21st Century*, D. Keridis en R. Pfaltzgraff Jr, Dulles, Brassey’s, 2000, p. 77-82
- ‘Output criteria’ (i.s.m. M. Rutten en F. Heisbourg), in: *European Defence: Making it Work*, F. Heisbourg, Paris, WEU Institute for Security Studies, 2000, p. 73-91
- ‘What is NATO’, in: *NATO After Kosovo*, R. de Wijk, B. Boxhoorn en N. Hoekstra (red.), Tilburg, Tilburg University Press en Purdue University Press, p. 3-18

voorts

- 17 overige publicaties (inclusief 7 dagbladartikelen)
- ±50 maal optreden als inleider of forumlid
- ±50 interviews aan schrijvende pers
- ruim 50 interviews aan radio
- ruim 60 interviews aan tv
- bijzonder hoogleraar Universiteit Leiden/KMA

64

Zandee, D.H.

(t/m maart)

substantiële publicatie

- ‘Lessons learned from the Kosovo-conflict’, in: *Militaire Spectator*, Jrg. 169, 2-2000, p. 102-107

voorts

- 2 overige publicaties (inclusief 1 dagbladartikel)
- 3 dagdelen onderwijs (waarvan 2 extern)
- 3 interviews aan schrijvende pers
- 1 interview aan radio

Zeeuw, J. de

(vanaf juli)

- 3 maal optreden als inleider of forumlid
- 0,5 dagdelen onderwijs (waarvan extern)

Afdeling Opleidingen

Bakker, A.G.A.

- Onderwijsactiviteiten*
- opleidingscoördinatie:
 - Cursus Internationale Politiek
 - Leergang Buitenlandse Betrekkingen
 - 25 dagdelen onderwijs
 - werkgroepbegeleiding opleidingen voor buitenlandse diplomaten

- voorts*
- secretaris jury ‘Genootschapsprijs’
 - 3x interview krant
 - 33x interview radio
 - 7x interview tv
 - artikel in ‘Interdisciplinair’ over Noord-Ierland

Boudewijn, R.

- Onderwijsactiviteiten*
- opleidingscoördinatie Opleidingen Europese Integratie
 - ontwikkeling simulaties
 - ontwikkeling nieuwe programma’s en casuïstiek
 - 102 dagdelen onderwijs
 - werkgroepbegeleiding LBB, LOD en LCA
 - onderhandelingstrainingen
 - ontwikkeling lesmateriaal en artikelen t.b.v. syllabi
 - projectleider ADEPT-programma

- voorts*
- lid Algemeen Bestuur Stichting Jason
 - lid Feestcommissie Clingendael

Eijdsen, R.P. van

- Onderwijsactiviteiten*
- opleidingscoördinatie: Peacekeeping (PK) opleidingen Defensie
 - 8 dagdelen onderwijs; werkgroepbegeleiding

- voorts*
- plaatsvervangend hoofd van de afdeling
 - hoofd cluster Internationale Veiligheid en Conflictsituaties:
 - acquisitie
 - ontwikkeling onderwijsprogramma’s (PK, Indonesië, BVD)
 - algemene coördinatie clusterprogramma’s
 - medewerker onderzoek Attituden en Vaardigheden
 - lid Hoger Onderwijsplatform Den Haag
 - lid Adviesraad Opleidingen
 - lid Taakgroep Nieuwe Dreigingen
 - lid clustercoördinatorenoverleg
 - lid PR-beraad
 - deelname aan wekelijks Directieberaad

Gonggrijp, T.J.*Onderwijsactiviteiten*

- opleidingsassistente: cursussen Europese integratie
- ontwikkeling simulaties en casuïstiek
- 29 dagdelen onderwijs
- organisatie Phare project (Slovenië)
- organisatie studiemiddag EU-coördinatie

Haisma, I.M.

(tot 1 augustus 2000)

Onderwijsactiviteiten

- hoofd van de afdeling Opleidingen: coördinatie van alle Clingendael opleidingen
- curriculum en productontwikkeling
- advisering op het terrein van opleiden en opleidingen internationale betrekkingen, Europese samenwerking en internationale veiligheids- en conflictsituaties
- 6 dagdelen onderwijs

voorts

- personeel, informatie, organisatie, financiën en automatisering
- externe betrekkingen van de afdeling:
- lid Hoger Onderwijsplatform Den Haag
- lid Samenwerkingsverband ISS en TMC Asser Instituut
- acquisitie nieuwe cliëntèle zakelijke markt, jongeren, NGO's
- deelname aan wekelijks Directieberaad
- lid Adviesraad Opleidingen
- lid Taakgroep Beleidsanalyse
- lid PR-beraad
- voorzitter Clustercoördinatorenoverleg

Hooff, F. van*Onderwijsactiviteiten*

- opleidingscoördinatie: Leergang Midden-Europese Diplomaten, Leergang Oost-Europese Diplomaten
- ontwikkeling van andere opleidingsactiviteiten voor MOE-landen
- EU consultant in Phare-projecten (Slovenië)

voorts

- 16 dagdelen onderwijs

Keulen, M. van

(vanaf 1 oktober 2000)

Onderwijsactiviteiten

- opleidingscoördinatie Leergang voor LNV

voorts

- lid taakgroep Beleidsanalyse

Nollen, S.J.*Onderwijsactiviteiten*

- opleidingscoördinatie: cursussen Europese integratie
- curriculum- en productontwikkeling

- ontwikkeling simulaties en casuïstiek
- 37 dagdelen onderwijs
- EU consultant in 2 Phare-projecten (Letland, Slovenië)
- onderhandelingsseminars
- werkgroepbeleiding Mozambique

voorts

- hoofd cluster Europese Samenwerking:
- acquisitie
- ontwikkeling onderwijsprogramma's
- algemene coördinatie cluster programma's
- secretaris bestuur Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken
- lid internet-redactie van de Europese Beweging Nederland

Sprangemeijer, F.M.

Onderwijsactiviteiten

- opleidingscoördinatie: seminar International Negotiations, Leergang Centraal Azië en Mongolië

Ton, R.S.

Onderwijsactiviteiten

- opleidingscoördinatie:
- Leergang Buitenlandse Betrekkingen
- Module Internationale Vraagstukken IDL
- Leergangen voor buitenlandse diplomaten
- opleidings- en onderzoeksprojecten in Mozambique
- verzorging onderhandelingsseminars
- seminars Internationaal Beleid
- 48 dagdelen onderwijs
- ontwikkeling simulaties

voorts

- hoofd cluster Internationale Betrekkingen en Diplomatie
- acquisitie
- ontwikkeling onderwijsprogramma's
- algemene coördinatie clusterprogramma's
- secretaris Adviesraad Opleidingen
- lid clustercoördinatorenoverleg
- lid PR-beraad
- lid taakgroep Beleidsanalyse
- evaluatiemissie Mozambique
- 4x interview radio/krant

Wassen, W.J.

Onderwijsactiviteiten

- opleidingscoördinatie:
- Leergang Topmanagement Defensie (Clingendael modules)
- Cursus Militaire attachés (Clingendael modules)
- Cursus Crisisbeheersing

- Cursus Internationale Veiligheid
- seminars European Patent Office

voorts

- diverse activiteiten op het terrein van voorlichting
- secretaris PR-beraad
- lid comité ochtendprogramma 5 mei in Wageningen

Zijlstra, L.

(tot 1 augustus 2000)

Onderwijsactiviteiten

- opleidingscoördinatie:
- Leergang Internationale Betrekkingen voor Mozambique
- seminars internationaal beleid
- onderhandelingstrainingen
- ontwikkeling expertontmoetingen en conferenties bedrijfsleven

voorts

- 20 dagdelen onderwijs
- afgevaardigde in Kennisnetwerk Haaglanden

Gans, A.

- diverse activiteiten op het gebied van voorlichting
- lid Haags Platform, werkgroep Voorlichting
- lid kennisnetwerk Haaglanden, Centre for Peace, Justice and Security
- lid PR -beraad

68

Houpt, E.

- diverse activiteiten op het gebied van voorlichting
- lid PR -beraad

Postma, Th.

(sinds oktober)

- lid kennisnetwerk Haaglanden, Centre for Peace, Justice and Security

Bibliotheek en Documentatie

Ankeren, S. van

- samenstelling evenementenagenda t.b.v. de Internationale Spectator, C-Mail en intern gebruik
- secretaris van de Ondernemingsraad
- redactie van de C-Mail die maandelijks verschijnt
- evaluatie van het bibliotheek van het JSRI, Maputo, Mozambique 13-17 november 2000

Molenaar, A.

- redactie van de C-Mail die maandelijks verschijnt

Stafbureau Informatievoorziening

Velden, G.W. van der – ‘Presentatie van de Clingendael database op het web’ op de 10th Annual Conference of EINIRAS, 21-23 september 2000, Strassbourg, France, georganiseerd door de Raad van Europa

voorts – secretaris Nederlandstalige CDS/ISIS-Gebruikersgroep
– lid ‘Standing Task Group I’ van het European Information Network on International Relations and Area Studies

III STAF CLINGENDAEL

Staf Clingendael (indien niet anders is aangegeven) per 31 december 2000

Afdeling/functie	Naam
Directie	
directeur	prof.dr A. van Staden
adjunct-directeur	drs P.W. Meerts
wetenschappelijk adviseur	drs H.H.J. Labohm
directiesecretaresse	mw J.A. Gerharz
Afdeling Onderzoek	
hoofd	prof.dr J.Q.Th. Rood
plv. hoofd	mw dr M. van Leeuwen
wetenschappelijk medewerker	dhr R. Aspeslagh
wetenschappelijk medewerker	prof.dr ir G.E. Frerks
wetenschappelijk medewerker	drs L. van de Goor
wetenschappelijk medewerker	prof dr B.J.S. Hoetjes
wetenschappelijk medewerker	genmajmarns b.d. mr drs C. Homan
wetenschappelijk medewerker	mw dr N. Kop
wetenschappelijk medewerker	drs H.P.M. Kreemers
wetenschappelijk medewerker	drs D.A. Leurdijk
wetenschappelijk medewerker	mw prof.dr J.G. van der Linde
wetenschappelijk medewerker	drs J.W. van der Meulen
wetenschappelijk medewerker	dr A.E. Pijpers
wetenschappelijk medewerker	drs W.J. Veenstra
wetenschappelijk medewerker	mw drs S.E.M. Verstegen
wetenschappelijk medewerker	prof.dr R. de Wijk
wetenschappelijk medewerker	l.kol. F.P.B. Osinga
wetenschappelijk medewerker	ir T.P. Bouta
wetenschappelijk medewerker	ir J. de Zeeuw
wetenschappelijk medewerker	mw drs C. Bottenheft
hoofd secretariaat (dl)	mw W.J. Singeling
hoofd secretariaat (dl)	mw B. Leiteritz
secretaresse	mw C.E. L'Ami
secretaresse	mw C.S. Jawan
Afdeling Opleidingen	
(ad interim) hoofd	drs P.W. Meerts
plv. hoofd	l.kol. R.P. van Eijsden
wetenschappelijk medewerker	drs R.S. Ton
wetenschappelijk medewerker	drs A.G.A. Bakker
wetenschappelijk medewerker	kol. b.d. J.H. de Raadt

wetenschappelijk medewerker
 wetenschappelijk medewerker
 wetenschappelijk medewerker
 wetenschappelijk medewerker
 wetenschappelijk medewerker
 wetenschappelijk medewerker
 medewerker
 staf-assistent
 staf-assistent
 hoofd secretariaat
 plv. hoofd secretariaat
 secretaresse
 secretaresse
 secretaresse
 secretaresse

drs R. Boudewijn
 ktz b.d. R. Casparie
 kol. b.d. W.A. Huijssoon
 mw drs S.J. Nollen
 W.J. Wassen
 mw drs M. van Keulen
 mw drs T. Gongrijp
 mw F.M. Sprangemeijer-Sollewijn Gelpke
 ao A.A.C. Buijnsters
 mw A.E.T. Sjarbaini
 mw C.C.Y.W. Theil-ten Have
 mw C.J. van Egmond-Boeye
 mw M. van Oudheusden
 mw C.M. Lentze-Zammito
 mw H.M. van Rijn-Stutz
 mw C. Veltkamp

Stafbureau Externe Betrekkingen

hoofd
 plv. hoofd
 staf-assistent
 projectcoördinator
 staf-assistent

drs P.W. Meerts
 mw drs A.C. Gans-Pronk
 mw E.H. Houpt
 drs Th. Postma
 mw S. Vogelsang

Stafbureau Internationale Spectator

hoofdredacteur
 eindredacteur
 eindredacteur

prof.dr A. van Staden
 drs G.J. Telkamp
 drs P.A. Schregardus

Stafbureau Informatievoorziening

hoofd
 systeembeheerder

drs G.W. van der Velden
 dhr B. Martinez Mayans

Afdeling Bedrijfsvoering

hoofd
 secretaresse

dhr R.E. de Boer
 mw R.Isri

Stafbureau Bidoc

hoofd
 documentaliste
 documentaliste
 assistent

dhr R.E. de Boer
 mw S. van Ankeren
 mw drs A.C. Molenaar
 dhr Th. Schneider

Stafbureau Financiën

controller

dhr R.E. de Boer

hoofd/administrateur

dhr S. Boejharat

staf-assistent

mw H. Gangadajal

Stafbureau Logistiek en Organisatie

hoofd

dhr R.E. de Boer

receptioniste/telefoniste

mw M.J. Velders

receptioniste/telefoniste

mw E. Oliehoek-Vergeest

receptioniste/telefoniste

mw M. Kunemann

technisch medewerker

dhr M.A. William

technisch medewerker

dhr G.A. Wierdsma

Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken

administratief medewerkster

mw J.M. Schneiders-Van Schie

